

บทความวิจัย

เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงเทศกาลแข่งม้ง

โดย

นางสาว วราภรณ์ อินพรม

รหัสนักศึกษา 05540514

เสนอ

อาจารย์คมกฤษ อุ่ยเต็กเค่ง

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 109 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2557

ชื่อหัวข้อบทความวิจัย การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงเทศกาลเซ็งเม้ง

ชื่อ - นามสกุลนักศึกษา นางสาว วราภรณ์ อินพรม รหัสประจำตัว 05540514

ชื่อ - นามสกุลอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ คมกฤษ อุ่ยเต็กเค่ง

สาขาวิชาเอก เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2557

คำสำคัญ เทศกาล, เซ็งเม้ง, พิธีกรรม, ความเปลี่ยนแปลง

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติศาสตร์และเชิงรูปแบบของเทศกาลเซ็งเม้ง โดยได้ศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงประวัติศาสตร์และรูปแบบพิธีกรรม รวมไปถึงความเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดความเชื่อ

ผลการศึกษาพบว่า การเซ่นไหว้อยู่คู่กับชาวจีนมาช้านาน ก่อนจะมาเป็นเทศกาลเซ็งเม้งที่สำคัญนั้น เดิมทีเป็นวันไหว้เจี๊ยะจือซุ่ยที่ย้ายวันมาจากฤดูหนาว ซึ่งตรงกับวันข้างขึ้นพอดีจึงรวมสองเทศกาลเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีกิจกรรมหลักคือการเซ่นไหว้บรรพบุรุษและการเที่ยวชมธรรมชาติ แต่เมื่อเวลาล่วงเลยไป กิจกรรมการละเล่นและการเที่ยวชมธรรมชาติก็ถูกลืมหายไปและมีกิจกรรมอื่นเสริมหรือทดแทน ด้านรูปแบบพิธีกรรมนั้นยังมีการไหว้บรรพบุรุษเหมือนเดิม เพียงแต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในพิธีกรรม ในแง่ของระยะเวลาที่เปลี่ยนไปไม่เจาะจงว่าต้องเป็นวันที่ 5 เมษายน มีการยืดหยุ่นระยะเวลาให้หรือย้ายไปไหว้เซ็งเม้งฤดูหนาวก็สามารถทำได้ ในแง่ของเซ่นไหว้ที่เปลี่ยนไปจากรูปแบบโบราณเป็นของที่หาได้ง่ายและสะดวกสบายโดยไม่คำนึงถึงความหมายแฝงและความเคร่งครัด การเปลี่ยนแปลงในแง่ของการฝังศพ พื้นที่ฝังศพไม่จำเป็นต้องฝังในชัยภูมิที่จัดหาโดยซินแส แต่เพื่อความสะดวกสบาย อาจจะฝังในที่ที่จัดเอาไว้โดยมูลนิธิหรือฝังไว้ที่วัดก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่กล่าวมาอาจมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยของความทันสมัยสะดวกสบายของยุคสมัย นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงความคิดในแง่ของความเกรงกลัวในพลังธรรมชาติ รวมการยำเกรงวิญญาณบรรพบุรุษ พัฒนามาเป็นความเกรงกลัวในตัวบุคคลภายในครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงความเชื่อเรื่องความกตัญญูและการตอบแทนบุญคุณตามหลักหลักขงจื้อ เป็นหลักความคิดที่สำคัญที่ทำให้พิธีไหว้เซ็งเม้งมีความสำคัญและเป็นนัยยะของการแสดงความ

กัตถุญรูปแบบหนึ่ง ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก็ยังคงฝังรากลึกอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวจีนโพ้นทะเล การฝังศพตามหลักฮวงจุ้ยตามความเชื่อเรื่องพลังของลัทธิเต๋าอาจถูกลดความสำคัญลงไป และทั้งยังมีความคิดเรื่องความสะดวกสบายและความทันสมัยที่ส่งผลให้รายละเอียดหรือขั้นตอนของพิธีกรรมเปลี่ยนไปแต่ก็ยังคงเป็นเครื่องมือเพื่อสื่อความหมายเพื่อแสดงความกตัญญู เมื่อชาวจีนมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจึงเกิดการผสมผสานของสองวัฒนธรรมที่เป็นไปได้อย่างกลมกลืน การนับถือศาสนาพุทธก็เป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ทำให้รูปแบบพิธีเปลี่ยนไป แต่เป้าหมายของการประกอบพิธียังคงเดิม อาจกล่าวได้ว่าชาวจีนโพ้นทะเลยังคงใช้พิธีเช่นไหว้เพื่อสื่อความหมายของความกตัญญู ถึงแม้ว่าวิถีปฏิบัติอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย แต่การพบปะกันของเครือญาติที่อยู่แต่ละถิ่นี่สำคัญที่สุดของการไปไหว้เซ่งเม้ง เป็นกุสโลบายที่แฝงอยู่ในเทศกาลนี้

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ชาวจีนเป็นชนชาติที่ถูกปลูกฝังให้ยึดมั่นในความเชื่อต่าง ๆ ในตำนานเรื่องราวของจิตวิญญาณและเรื่องพื้นบ้านปรัมปราตามประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายพันปี ไม่ว่าชาวจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขาจะนำอุปนิสัยประเพณีของตนไปด้วย โดยที่จะพยายามรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีของตนมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพ ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ในประเทศจีน ในชุมชนจีนโพ้นทะเลหรือในฐานะของชาวต่างชาติในสังคมตะวันตกก็ตาม วิธีการดำเนินชีวิตและความเชื่อต่าง ๆ ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก (บรมพิลดี, 2533 : 9-11)

กว่าจะเป็นเทศกาลที่เรารู้จักในปัจจุบันนั้น มีที่มาที่ไปอันยาวนาน ต้นกำเนิดในยุคประวัติศาสตร์นั้น พิธีกรรมต่าง ๆ นั้นเกิดจากความเชื่อของมนุษย์ในธรรมชาติและเทพเจ้า คนจีนได้คิดค้นปฏิทินจีนจึงสามารถทำให้กำหนดพิธีกรรมในช่วงเวลาทั้งปีได้และมีวันที่ชัดเจน

เทศกาลเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชนผู้เป็นเจ้าของ วิถีชีวิตของคนต้องขึ้นกับธรรมชาติแวดล้อมเป็นเบื้องต้น จึงมีส่วนแปรเปลี่ยนเวียนไปตามวันเดือนปีและฤดูกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำมาหากิน ดังมีคำกล่าวในภาษาจีนว่า “วสันต์ไถหว่าน ฤดูหว่าน หิมหันทัดเคียบ โต ศารทเก็บเกี่ยว เหมันต์สะสม” ในสังคมจีนเก่า การทำนาเป็นอาชีพหลักของประชาชน และต้องสอดคล้องกับฤดูกาล ถ้าหว่านช้าเร็วหรือเข้าไปจะทำให้ผลเก็บเกี่ยวไม่ดีหรือไม่ได้เลย ฉะนั้นคนจีนโบราณจึงพยายามศึกษาวิถีแห่งฤดูกาล แล้วจดบันทึกทำปฏิทินไว้ ที่สำคัญคือกำหนดการกสิกรรมให้เหมาะสมกับฤดูกาลและใช้บอกวันเทศกาลให้แน่นอนด้วย เพราะเทศกาลจีนรุ่นแรกเป็นเทศกาลอันเนื่องด้วยฤดูกาลและการกสิกรรม (ถาวร ลิกขโกศล, 2557 : 10)

ฤดูกาลเกิดตามธรรมชาติซึ่งคนโบราณคิดว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีฤทธานุภาพ จึงเกิดความยำเกรงเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้นทำให้เกิดวันเทศกาล เทศกาลจีนในช่วงแรกเกี่ยวเนื่องด้วยฤดูกาลและการเพาะปลูก ต่อมามีการเช่นสรวงบูชาเพื่อให้อวยโชคชัยในชีวิตและการทำมาหากิน จึงเกิดเป็นกิจกรรมหลักนำไปสู่กิจกรรมร่วมกันของชุมชน เกิดวันเทศกาลอันเนื่องชุมชนและสังคมตามมา ภายหลังมีเรื่องศาสนาประวัติศาสตร์ และปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้มีวันเทศกาลมากขึ้นและกิจกรรมหลากหลายขึ้น (ถาวร

ลิกขโกศล, 2557 : 26) จากการบูชาธรรมชาติ เมื่อกำเนิดนักปราชญ์ชาวจีนก็กำเนิดหลักปรัชญาสำคัญของจีนที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย คนจีนจึงมีมโนทัศน์เรื่องของความเชื่อเพิ่มขึ้นมา

ขงจื้อ สอนให้รู้จักความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ขงจื้อเชื่อในปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตใจความรู้สึกของมนุษย์ การระลึกถึงบรรพบุรุษและขั้นตอนของพิธีกรรมว่าทรงพลังในการเชื่อมประสานมนุษย์เข้าไว้ด้วยกันทั้งในพฤติกรรมและความรู้สึก (สุวรรณ สุธาอานันท์, 2543 : 23)

การตายในสมัยโบราณที่ดูไม่มีความสำคัญมากนัก ยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อมีคนตายนำศพไปทิ้งตามชายป่าแต่ต่อมาเป็นการอุทิศศพฝังศพและทำพิธีในพื้นที่ดิน ในยุคโบราณนั่นเองการบูชาธรรมชาติก็ถือเป็นศาสนาอย่างหนึ่ง คือ บูชาพระอาทิตย์และพื้นดิน เป็นสัญลักษณ์ประจำเผ่า และมีการไหว้ภูตผีซึ่งวิญญาณออกจากร่างไปยังอีก โลก ซึ่งเชื่อว่าพิธีนี้ผนวกกับการไหว้บรรพบุรุษในช่วงหลัง ต่อมาในยุคประวัติศาสตร์ยังมีความเชื่อหลักขงจื้อเข้ามาในจิตใจของชาวจีน ส่งอิทธิพลในการใช้ชีวิต ทำให้เกิดความหมายใหม่ในพิธีกรรม ดังเช่นพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายแต่เดิมเป็นเพียงการฝังศพและฝังสิ่งของเพื่อให้นักตายได้ใช้หลังโลกความตาย ในยุคราชวงศ์พิธีกรรมเกี่ยวกับการฝังศพและฮวงซุ้ยเป็นสิ่งที่กระทำในราชวงศ์กษัตริย์เท่านั้น เมื่อเข้าสู่ยุคราชวงศ์ฮั่นถึงยุคสามก๊ก เทศกาลพัฒนาตามสภาพแบบสังคม แต่นับจากนี้เริ่มมีการระลึกถึงผู้ตายและทำพิธีเส้นสรวงบูชาในทุก ๆ ปี เพื่อแสดงความมีคุณธรรมและความกตัญญูในจิตใจ แกนหลักของอารยธรรมนี้เองที่ส่งผลให้พิธีกรรมแห่งความตายของบรรพบุรุษมีความสำคัญและเกิดหลักปฏิบัติเคร่งครัดตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมเริ่มเป็นเรื่องของครอบครัวและความเคารพบรรพบุรุษตามความเชื่อ เรียกว่า เทศกาลเซ็งเม้ง จะเห็นได้ว่าปรัชญาขงจื้อนั้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัด คือ วัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง

ต่อมายุคประวัติศาสตร์มีตำนานเทศกาลเซ้าหรือกินเฮียนเข้ามารองรับ ในช่วงเวลาเดียวกัน รวมเข้ากับกิจกรรมของเทศกาลช่วงสี่อ จึงเป็นเทศกาลใหญ่ประจำฤดูใบไม้ผลิหนึ่งในสี่ฤดูหลักที่ชาวจีนจัดบันทึกระยะเวลาไว้ ยุคราชวงศ์ถัง ผู้คนทุกชนชั้นตั้งแต่ฮ่องเต้จนถึงชาวบ้านต่างไปหมนมทำพิธีและจัดงานเลี้ยงรื่นเริงที่ริมแม่น้ำ จากนั้นไปเที่ยวชมสวนตฤณในชนบท กิจกรรมนี้ส่งอิทธิพลไปยังเทศกาลกินเฮียน ทำให้นิยมไปไหว้บรรพชนที่สุสานแล้วท่องชมสวนสัตว์ (ถาวร ลิกขโกศล, 2557 : 260-268)

จนกระทั่งในศตวรรษที่ 21 นี้ รูปแบบสังคมเปลี่ยนไปจากเดิม พิธีกรรมและรูปแบบการเช่นไหว้ก็เปลี่ยนตามไปด้วย เช่น การเตรียมของไหว้ที่ห่างตามแบบสมัยใหม่หรือสำเร็จรูป หรือเปลี่ยนของแบบ

ดั้งเดิมเป็นของที่เรารอบทาน นอกนี้เรื่องของสถานที่ฝังศพก็มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสภาพสังคมที่แออัด ต้องการพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย บุกรุกพื้นที่ป่า พื้นที่เพื่อฝังศพจึงลดน้อยลง เพิ่มมูลค่า ต้องจ่ายเงินเพื่อซื้อพื้นที่ฝังศพ หากจะทันสมัยขึ้นมาหน่อยก็เป็นแบบคอนกรีตในวัดแบบประหยัดพื้นที่และหนักที่สุดเห็นจะเป็นการไหว้แบบออนไลน์เพียงแค่นี้

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงอยากจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงตามการเวลาและความเชื่อพิธีกรรมของชาวจีนโพ้นทะเลกับเทศกาลเซ็งเม้ง ศึกษาถึงรูปแบบและเหตุผลต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมเพื่อให้ผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกันเกิดความเข้าใจถึงความเป็นมา เข้าใจในเทศกาลปัจจุบันและเข้าใจถึงพิธีกรรมในอดีตว่าไม่ใช่เพียงแค่เกิดจากปรัชญาขงจื้อ แต่มีรากฐานมาจากธรรมชาติและเกษตรด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการในเชิงประวัติศาสตร์และพิธีกรรมเทศกาลเซ็งเม้ง
2. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบและความคิดความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลเซ็งเม้ง

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความคิดที่สะท้อนออกมาจากความเชื่อผ่านรูปแบบในพิธีกรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน
2. ทราบถึงประวัติความเป็นมาก่อนเกิดเป็นเทศกาลเซ็งเม้งที่สำคัญ

4. วิธีการศึกษา

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากตำรา หนังสือ บทความ รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการลงสำรวจพื้นที่ เพื่อรวบรวมข้อมูลและรูปภาพ
3. นำเสนอในรูปแบบบทความวิจัย

5. ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาพัฒนาการทางด้านความคิดความเชื่อและพิธีกรรมเฉพาะที่ปฏิบัติในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน

6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อชาวจีน

ฟรีน่า บรูมฟิลด์ (2533) “ความเชื่อชาวจีน” กล่าวว่า เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ทั้งหมดเกี่ยวกับความเชื่อพื้นฐานของชาวจีนซึ่งคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าหลัก ๆ คือ หลักขงจื้อและเต๋า ซึ่งความเป็นจริงแล้วเป็นเพียงส่วนน้อยนิดเท่านั้น หนังสือเล่มนี้พูดถึงความเชื่อที่ปรากฏในปัจจุบัน เช่น หลักขงจื้อ เทศกาลประจำปี ศิลปะคนทรง ผีเข้าและการขับไล่ผี การรักษาคนป่วย ควบคุมพลังชีวิต การทำนาย โชคชะตาแบบจีน มารยาทชาวจีน อาหารและเครื่องดื่ม เทพเจ้าที่ชาวจีนเคารพบูชา สมาคมลับ สังคมชาวจีนนั้นมีลักษณะเฉพาะที่ชาวต่างชาติพยายามจะทำความเข้าใจถึงสิ่งที่ชาวจีนเชื่อ หรือเคารพนับถือ ที่ปรากฏออกมาในชีวิตประจำวันภายในชุมชนของตน บ้างก็เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าหรือความลึกลับของโชคชะตา บางครั้งก็เป็นเรื่องผี สางเทวดา ซึ่งหากตัดเรื่องหลักขงจื้อหรือเต๋้ออก จะเห็นว่าความเชื่อทางศาสนาของคนจีนคือ ความพยายามที่จะประสบความสำเร็จ การแสดงความเคารพนับถือดวงวิญญาณบรรพบุรุษ พยายามล่วงรู้อนาคต ซึ่งชาวจีนเชื่อว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายโดยทำให้บรรพบุรุษพึงพอใจ โดยการเซ่นไหว้ พยายามแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทั้งคนตายและคนเป็น โดยให้ความสำคัญกับคนตายสูงมาก และการเซ่นไหว้นี้คือสัญลักษณ์ที่แสดงว่าคนจีนเป็นผู้ยึดถือและสืบทอดประเพณีอย่างเหนียวแน่นและมั่นคง ซึ่งก็มีนัยยะสำคัญว่าการเซ่นไหว้นั้นสะท้อนถึงความเกรงกลัวในพลังอำนาจของคนตายที่จะกลับมาทำลายชีวิตอันสงบสุข หากคนตายไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่หรือแสดงความเคารพด้วยการเซ่นไหว้ โดยรวมแล้วเราอาจเรียกชาวจีนว่าเป็นพวกเชื่อลึกลับลึทธิ จากหลายสิ่งทีพวกเขาเชื่อไม่ว่าจะเป็น โลกแห่งไสยศาสตร์ ลัทธิขงจื้อ หิ้งบูชาบรรพบุรุษหรือเทพเจ้า แม้ว่าศาสนาของชาวจีนจะมีที่มาจากหลากหลาย แต่สำหรับชาวจีนแล้ว ลัทธิเต๋า ขงจื้อและพุทธศาสนาเป็นส่วนที่ประกอบขึ้นจนเป็นหนึ่งเดียวในปัจจุบัน

นริศ วศินานนท์ (2552) “ศาสตร์ศิลป์วัฒนธรรมจีน” กล่าวว่า ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นมรดกของชาวจีนสืบทอดมายาวนานพอ ๆ กับต้นกำเนิดชาวจีนนั่นคือ 5,000 ปีมาแล้ว หนังสือเล่มนี้รวบรวมตำนานมรดกทางปัญญาของชาวจีนในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็น ศาสนาและความเชื่อ ศิลปะวิทยาการ อักษรกับวัฒนธรรม การคิดค้นและสิ่งประดิษฐ์ บุคคลในประวัติศาสตร์ อาหารและของใช้ในชีวิตประจำวัน คนจีนนั้นถือได้ว่ามีความคิดสร้างสรรค์ไว้ขีดจำกัด ศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของคนจีนกราบไหว้บูชาธรรมชาติ คือ ดวงอาทิตย์และพื้นดิน เพื่อวิงวอนให้ตนอยู่อย่างมีความสุขพ้นจากเภทภัยอันตรายต่างๆ ในสมัยดึกดำบรรพ์เริ่มมีการเซ่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่า ถือเป็นศาสนาแรกเริ่มที่สำคัญอย่างหนึ่ง และนอกจากนี้ยังมีการเซ่นไหว้ภูตผีที่พัฒนาตามความคิดว่ามนุษย์ว่าเมื่อคนเราตายไปแล้ววิญญาณออกจากร่างไปสู่โลกด้านมืด มีพลังเหนือมนุษย์และมีอำนาจกำหนดพฤติกรรมมนุษย์อีกด้วย เมื่อมีคนตายกระบวนการพิธีต่าง ๆ ตั้งแต่ฝัง อัญเชิญ

เรียกวินญาณ แจ้งข่าวการตายและส่งศพ การร้องไห้กับผู้ตาย ล้วนเป็นพิธีที่ถูกให้ความสำคัญ จนกระทั่งการฝังศพไปพร้อมกับสิ่งของแล้วสร้างเป็นสุสาน พิธีมาปนกิจจนกระทั่งฝังศพมีความหมายนัยคือ การรำลึกถึงผู้ตายและการเซ่นไหว้ผู้มีนัยความหมายเชิงศาสนา เชื่อกันว่าการเซ่นไหว้บรรพบุรุษนั้นผนวกมากจากการเซ่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่าตนเอง เนื่องจากเซ่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่ามีนัยแฝงเป็นการเซ่นไหว้บรรพบุรุษอยู่ด้วย แต่เป้าหมายเปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นสัตว์หรือสิ่งวิเศษอันเป็นสิ่งก่อตั้งเผ่าพันธุ์ ตอนหลังกลายเป็นระบบครอบครัวและการเซ่นไหว้บรรพบุรุษประจำครอบครัวแทนเพื่อให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข

สุวรรณ สดาอานันท์ (2543) “**กระแสรูปปรัชญาจีน**” กล่าวว่า หลักการดำเนินชีวิตที่สำคัญของชาวจีนคงหนีไม่พ้นหลักปรัชญาขงจื้อ ปรัชญาเต๋า นอกจากสองหลักนี้ยังมีหลักจวงจื้อและหานเฟยจื้อแต่ไม่ค่อยได้รับการนับถือมากนัก เหมือนว่าเป็นเรื่องจากที่คนทั่วไปจะสามารถทำความเข้าใจได้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น คือ หลักปรัชญาที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อพิธีกรรม ความเชื่อ แนวปฏิบัติของคนจีนเท่านั้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อสูงสุดคงหนีไม่พ้น หลักปรัชญาขงจื้อ ดังที่กล่าวข้างต้นว่าพิธีกรรมนั้นไม่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษ แต่ขงจื้อทำให้การเซ่นไหว้บรรพบุรุษมีความสำคัญ ต้องการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามจริยธรรมและจารีต การประกอบพิธีกรรมที่สง่างาม ต้องกระทำด้วยจิตใจอันเคารพต่อสิ่งที่ประกอบพิธีกรรมให้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ล่วงลับไปแล้วหรือเหล่าจิตวิญญาณทั้งปวง ผู้ประกอบพิธีกรรมต้องทำด้วยใจที่ถือว่าบรรพบุรุษอยู่ต่อหน้า ขงจื้อเชื่อในปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตใจความรู้สึกของมนุษย์ การระลึกถึงบรรพบุรุษและขั้นตอนของพิธีกรรมว่าทรงพลังในการเชื่อมประสานมนุษย์เข้าไว้ด้วยกันทั้งในพฤติกรรมและความรู้สึก ให้เป็นระบบระเบียบอันสมบูรณ์

จิตรา ก่อนันทเกียรติ (2539) “**ตั้งหนั่งเกีย**” กล่าวว่า ตั้งหนั่งเกีย มีความหมายว่า ลูกคนจีน เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงประเพณี เช่น ตรีชุน เซ็งเม้ง สารทจีน เป็นต้น พิธีกรรม ทั้งกระจาตวินญาณ ความเชื่อ เช่น อาเนี้ยแซหรือเจ้าแม่กวนอิม ฮู้ ตันไม้สิริมงคล อธิบายความเชื่อชาวจีนแบบให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างง่าย ในพิธีกรรมนั้นส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการไหว้บรรพบุรุษ อธิบายถึงสิ่งของที่ใช้ ทั้งภาษาจีนและภาษาไทย อีกทั้งยังมีปฏิทินไหว้พิเศษกับเทพเจ้าที่นับถือ คนจีนส่วนใหญ่มีความเชื่อมากเรื่องฮวงจุ้ยเพื่อสร้างบ้าน นอกจากนั้นแล้วยังมีหลุมฝังศพที่จำเป็นต้องฮวงจุ้ยให้ถูกลักษณะของผู้ตาย ให้ถูกต้องตามตำรา ในช่วงเดือน 3 ของจีน การไหว้เริ่มต้นด้วยไหว้เจ้าประตุ ถึงจะไปไหว้ที่หลุมได้ สิ่งสำคัญนอกจากกับข้าวที่บรรพบุรุษชอบ คือ หอยแครงลวก มีตำนานในเรื่อง 24 ลูกกตัญญู ซึ่งให้ความหมายในภาษาจีนว่า กระดูกเนื้อเจอกัน คือการแกะเนื้อหอยแครงกินที่หน้าหลุม และยังมีกรจุดประทัดเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดี ยิ่งเสียงดังยิ่งดี คนจีนเชื่อว่าหากมีลูกหลานกตัญญูหรือไม่ก็วัดกันที่ไหว้เซ็งเม้งนั่นเอง

7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมชาวจีน

ถาวร ลิกข โกลล (2557) “**เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้**” กล่าวว่า ความชัดเจนของการกำหนดเทศกาลของชาวจีนนั้นค่อนข้างมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จากการสร้างปฏิทินที่มีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนของแต่ละวันในปฏิทินนั้น ทั้งนี้รวมถึงการนับอายุแบบจีน กานจื่อหรือระบบนับวันเวลาของจีน จนกระทั่งฤดูกาลนั้นถูกพัฒนาตามกระบวนการความเชื่อและตำนานเรื่องเล่าจนกลายเป็นเทศกาลที่รู้จักกัน ในปัจจุบัน ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงนั้น ในยุคแรกเกิดจากความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติตามฤดูกาลและการเพาะปลูกเป็นสิ่งสำคัญ จึงได้เกิดเทศกาลพิธีกรรมตามฤดูกาลอันเนื่องด้วยกิจกรรม ตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นถึงยุคสามก๊ก เทศกาลพัฒนาตามสภาพสังคมจากเทศกาลพิธีกรรมเป็นเทศกาลเพื่อการเฉลิมฉลอง ให้ความสำคัญกับการละเล่นรื่นเริง ประเพณีในเทศกาลจึงมีทั้งการเซ่นไหว้ไปพร้อมกันกับกิจกรรมบันเทิง จนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์หมิงและชิง เทศกาลมีความหลากหลายขึ้น มีการฟื้นฟูประเพณีโบราณ และบางเทศกาลก็เลื่อนหายไปตามสภาพสังคม เทศกาลในราชวงศ์ชิงเป็นต้นแบบของเทศกาลจีนในปัจจุบัน องค์ประกอบหลักของทุกเทศกาลจีนจะต้องมีที่มาไม่ว่าจะเป็นการกสิกรรม ความเชื่อ ศาสนา หรือตำนานเรื่องเล่าก็ตาม เทศกาลจีนต้องมีการพัฒนาการเพราะประเทศจีนมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เทศกาลจีนมีช่วงเวลาของเทศกาลที่แน่นอน มีประเพณีในเทศกาล คือการเซ่นไหว้ กิจกรรมประจำเทศกาล กิจกรรมเฉลิมฉลองและรื่นเริง ประเพณีในเทศกาลเป็นกิจกรรมที่แสดงลักษณะของเทศกาลนั้น ๆ ได้ชัดเจนประกอบกับกำหนดวันที่แน่นอน แต่กว่ากำหนดวันและประเพณีจะลงตัวนั้นมีที่มาและวิวัฒนาการมายาวนานพอสมควร เทศกาลจีนในประเทศไทยเหลือการเซ่นไหว้เป็นหลัก รองลงไปเป็นกิจกรรมการกุศล เฉลิมฉลอง กล่าวได้ว่าเทศกาลจีนในไทยเสื่อมไปมาก คงเหลือแต่รูปแบบ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสาระและคุณค่ายังเป็นสิ่งที่หายาก บางเรื่องก็สิ้นเฟื่องไปในทางมกมายหรือฟุ้งเฟ้อเป็นบริโภคนิยม สิ่งของในพิธีเซ่นไหว้เป็นเรื่องสำคัญ ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนเพื่อจะได้ปฏิบัติให้เหมาะสม ทั้งในการรักษาสิ่งเก่าและปรับปรุงให้ทันสมัย หลักการเรื่องของไหว้ในสมัยโบราณ คือ คัดเลือกผลผลิตที่ดีได้จากการเกษตรที่ตนทำมาเช่นไหว้แสดงถึงความเคารพต้องมีรูปลักษณะสมบูรณ์ วัฒนธรรมอาหารของจีนมีธัญพืชทั้งห้าเป็นอาหารหลัก เนื้อสัตว์ ผักและผลไม้เป็นส่วนประกอบสำคัญ เหล้าเป็นเครื่องดื่มเสริม ส่วนชาเป็นของสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคหลัง เครื่องกระดาษก็เป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในพิธีไหว้ โดยหลักการแล้วของไหว้นิยมใช้ของที่หาได้สะดวกไม่ยุ่งยากและเหมาะสมตามศักดิ์ของผู้รับการเซ่นไหว้ ไม่ใช่ของไหว้เพื่ออวดความยิ่งใหญ่เกินวิสัยของผู้ไหว้ สมัยโบราณถ้าจัดของไหว้เกินสถานะของคนอาจมีโทษถึงประหาร ความศรัทธาและความเคารพอย่างจริงจังเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของการไหว้ จัดของไหว้ให้สมฐานะและสภาพสังคมโดยไม่ทิ้งหลักการที่ถูกต้อง

เป็นสิ่งดี สมัยก่อนของไหว้ต้องมีมากตามจำนวนของลูกหลานที่มี ที่ช่วยกันทำมาหากินแล้วยังมีเคล็ดของความอุดมสมบูรณ์แฝงอยู่ด้วย สังคมก็ถ้อยที่ถ้อยอาศัยแบ่งปันกันกิน ของไหว้หลังจากไหว้เสร็จแล้วก็แจกจ่ายให้เพื่อนบ้านด้วย ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป ครอบครัวเล็กลูกหลานน้อยลง ต่างคนต่างอยู่ ความจำเป็นที่จะต้องมีของไหว้มากในแง่สนองมนุษย์ก็ลดลงตามไปด้วย แต่ก็ไม่ควรให้เสียหลักการแสดงความอุดมสมบูรณ์ เช่น ไก่ เป็ด ต้องเต็มตัวสมบูรณ์ จึงต้องมีเครื่องในด้วย ของไหว้ตามแบบแผนประเพณีควรมีครบ แม้จะลดจำนวนลง อาหารตามยุคตามสมัยก็ปรับเปลี่ยนได้ ที่สำคัญต้องเข้าใจชัดเจนว่า ลดหรือเปลี่ยนของเพื่ออะไรและยังเปี่ยมด้วยความเคารพต่อผู้ไหว้ ไม่ใช่เปลี่ยนเพราะของนั้นตนไม่ชอบกินทั้งๆที่เป็นของตามแบบแผนประเพณี หรือลดเพราะกลัวกินไม่หมด ไม่ยอมแบ่งปันผู้อื่น แต่ถ้ายากจนจริง ของไหว้จะน้อยด้อยค่าอย่างไรก็ได้ ขอเพียงเปี่ยมด้วยศรัทธา ในยุคโบราณ เช็งเม้งไม่ใช่วันเทศกาล เป็นเพียงหนึ่งใน 24 อุดมภ์ที่มีความสำคัญทางการเกษตร เป็นช่วงเพราะปลูก มีอากาศสดชื่น ธรรมชาติสวยงามของฤดูใบไม้ผลิ ทำให้คนเบิกบานใจออกไปเที่ยวชมธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของเทศกาล ซึ่งมีเทศกาลช่างสี่ที่วันใกล้เคียงกัน เทศกาลช่างสี่และเทศกาลกินเข็นนั้นเป็นต้นกำเนิดสำคัญของเช็งเม้ง ในยุคราชวงศ์เหนือ-ใต้ และราชวงศ์ถังนิยมออกไปเที่ยวชมธรรมชาติและออกไปเช่นไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในเทศกาลชิงหมิงซึ่งคลี่คลายมาจากเทศกาลช่างสี่นั่นเอง เทศกาลเช็งเม้งเต็มรูปแบบชัดเจนในสมัยราชวงศ์ถัง แพร่หลายในราชวงศ์ซ่งแล้วรุ่งเรืองสืบทอดมาจนปัจจุบัน ประเพณีในเทศกาลเช็งเม้ง ปัดกวาดสุสาน เทียวชมวัดและปิกนิกหลิว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมบันเทิง คือ การเล่นว่าวประดิษฐ์ เล่นชิงช้า

จิตรรา ก่อนันทเกียรติ (2546) “**ธรรมเนียมจีน มีเหมือน มีต่าง มีแปลก**” กล่าวว่า ด้วยคนจีนนั้นมีหลากหลายเผ่าพันธุ์ ความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่สะท้อนออกมาจึงมีขั้นตอนที่แตกต่าง มีความหมาย รูปแบบต่างออกไปด้วย และยังมีพิธีกรรมที่แปลก หากดูได้ยากรวบรวมอยู่ในเล่มนี้ เรื่องที่หาศึกษาได้ยากอีกเรื่องหนึ่ง คือ การไหว้เจ้าของราชวงศ์ เช็งเม้งก็เป็นการไหว้ที่สำคัญสำหรับฮ่องเต้ ในช่วงต้นเดือน 3 ของจีน เมื่อฮ่องเต้เสด็จถึงสุสานราชวงศ์ต้องทรงเปลี่ยนฉลองพระองค์เป็นชุดไว้ทุกข์สีขาว ทำพิธีกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษ โดยต้องจุดธูปไหว้ 3 รอบ ซึ่งหลายบ้านก็นิยมไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน 3 รอบอย่างนี้เช่นกัน โดยการไหว้แต่ละรอบ ฮ่องเต้และเหล่าข้าราชการต้องกระทำการคารวะ 3 ชุดใหญ่ คือ ชัม ไปเก้าเก้าชีวิตที่มาของกระดาษเงินกระดาษทองที่เรามักจะเห็นในพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลย รูปแบบของกระดาษเงินกระดาษทองแบ่งออกเป็น ทรัพย์สินเงินทอง ของมีค่า ทำแบบเสมือนจริง เอกสารเขียนกำกับเพื่อส่งของยันต์คุ้มครองต่าง ๆ เเผาเพื่อขอบคุณและขอให้คุ้มครองเราต่อไป เบื้องหลังของการกำเนิดกระดาษกระดาษทองนั้นย่อมาจากความเชื่อในเรื่องลี้ลับที่ไม่มีใครตอบได้ของคนโบราณ คือ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

เช่น เทพเจ้าต่าง ๆ แล้วมีการสังเวทยบวงสรวงด้วยการฆ่าสัตว์บ่อย ๆ ต่อมาเมื่อมีเงินทองใช้และผลิตกระดาษได้ก็มีการทำเงินทองของเทียมถวายเจ้าที่ไหว้ อีกประการหนึ่งคือ ความเชื่อเรื่องโลกหลังความตายที่จนปัจจุบันก็ไม่มีใครรู้จริงว่า คนเราตายแล้วไปไหน จะอยู่อย่างไร แต่คนจีนคิดคำบรรพท์ก็เชื่อไว้ก่อนว่า โลกหลังความตายอาจเหมือนขณะยังมีชีวิตอยู่ จึงมีการเตรียมหรือฝังสรรพสิ่ง ที่พยายามทำให้เหมือนสิ่งแวดล้อมของผู้ตายขณะยังมีชีวิตอยู่ ธรรมเนียมที่ยากพบที่สุด คือ การย้ายฮวงซุ้ย เมื่อครั้งที่ยังไม่มีฐานะหรือครอบครัวยังยากจนก็ฝังแบบง่าย ๆ แบบศพไม่มีญาติ หรือซ้อฮวงซุ้ยแบบถูก ๆ แต่ต่อมาพอลูกหลานมีฐานะร่ำรวยขึ้น อยากให้พ่อแม่ย้ายไปที่ฝังฮวงซุ้ยที่ดีกว่า ก็ยอมทำได้ หรือฮวงซุ้ยเก่าไม่ดี ไม่ถูกโฉลก อยากย้ายหนี เพื่อความสบายใจ หรือได้ฮวงซุ้ยใหม่ที่ดีกว่า ถูกใจกว่า

ผลการวิจัย

1.การพัฒนาในเชิงประวัติศาสตร์และพิธีกรรมเทศกาลแข่งม้ง

1.1 พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์และตำนาน

เทศกาลต่างๆ ของชาวจีนมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและการบูชาบรรพบุรุษ โดยแต่ละเทศกาลมีวิธีการและความเชื่อจากเรื่องราวที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย จึงก่อให้เกิดพิธีบวงสรวงต่างๆ ตามความเชื่อให้อุดดีและเพื่อความเป็นสิริมงคลสืบต่อมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมหนึ่งจนถึงปัจจุบัน

นักโบราณคดีได้ค้นพบว่าในวัฒนธรรมหลงชาน¹นั้นในการฝังศพสามารถสืบทราบว่ามีการเรียงลำดับซึ่งเป็นไปตามสถานะทางสังคมหรืออายุ นอกจากนี้โลงที่บรรจุศพแล้ว ยังมีข้าวของเครื่องใช้ที่แสดงฐานะความร่ำรวย บางหลุมมีเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก หยกหินประดับ งาช้างและเงี้ยวฟันล่างของหมู เป็นต้น บางหลุมศพมีขนาดใหญ่และมีเครื่องปั้นดินเผาเพียงไม่กี่ชิ้นเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีศพที่ฝังโดยไม่มีโลง อีกทั้งไม่มีสิ่งของที่ฝังพร้อมศพมาด้วย บ้างถึงกับถูกทิ้งอยู่ตามอุโมงค์ห้องใต้ดินหรือแม้แต่ลำห้วย แต่ไม่พบหลักฐานของการเช่นไหว้ศพหรือสุสาน เพราะในช่วงแรกเริ่มเป็นการบูชาปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ภูเขา แม่น้ำ ฟ้าคะนอง แผ่นดินไหว เป็นต้น โดยถือว่าปรากฏการณ์เหล่านั้นมีเทพประจำอยู่ ต่อมาเริ่มบูชาคุณ น้ำ ไฟ ในสมัยราชวงศ์เซียง (1766-1028 ปี ก่อนคริสตกาล) มีการเช่นไหว้เทพเจ้าภูตผีกันอย่างแพร่หลาย มีการพัฒนาทางความคิดในเรื่องของการใช้ชีวิตในโลกหลังความตาย จึงส่งผลให้เกิดการเช่นไหว้วิญญาณที่พัฒนาตามความคิดว่ามนุษย์ว่าเมื่อคนเราตายไปแล้ววิญญาณออกจากร่างไปสู่โลกด้านมืด

เชื่อกันว่าการเช่นไหว้บรรพบุรุษนั้นผนวกมากจากการเช่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่าพันธุ์นั้นเอง เนื่องจากเช่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่ามีนัยแฝงเป็นการเช่นไหว้บรรพบุรุษอยู่ด้วย แต่เป้าหมายเปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นสัตว์หรือสิ่งวิเศษอันเป็นสิ่งก่อตั้งเผ่าพันธุ์ ตอนหลังกลายเป็นระบบครอบครัวและการเช่นไหว้บรรพบุรุษประจำครอบครัวแทนเพื่อให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข แกนหลักของอารยธรรมนี้เองที่ส่งผลให้พิธีกรรมแห่งความตายของบรรพบุรุษมีความสำคัญ(นริศ วสินานนท์, 2552 : 18)

¹ เป็นวัฒนธรรมในยุคโลหะ-สำริด มีอายุประมาณ 5,000 – 4,000 ล่วงมาแล้ว ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำฮวงโห

เมื่อกำเนิดหลักขงจื้อในยุคชุนชิว(551 - 479 ปีก่อน ค.ศ.) ทำให้การเซ็นไหว้บรรพบุรุษมีความสำคัญ ต้องการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามจริยธรรมและจารีต การประกอบพิธีกรรมที่สง่างาม ต้องกระทำด้วยจิตใจ อันเคารพต่อสิ่งที่ประกอบพิธีกรรมให้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ล่วงลับไปแล้วหรือเหล่าจิตวิญญาณที่ล่วง ผู้ประกอบ พิธีกรรมต้องทำด้วยใจที่ถือว่าบรรพบุรุษอยู่ต่อหน้า ขงจื้อเชื่อในปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตใจความรู้สึกของ มนุษย์ การระลึกถึงบรรพบุรุษและขั้นตอนของพิธีกรรมว่าทรงพลังในการเชื่อมผสานมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งในพฤติกรรมและความรู้สึก ให้เป็นระบบระเบียบอันสมบูรณ์(สุวรรณา สถาอานันท์, 2543 : 23)

มีตำนานที่รองรับเทศกาลนี้ที่กล่าวอ้างถึงยุคชุนชิว กล่าวว่า จินเสียนกงประมุขแห่งแคว้นจินในยุค ชุนชิวหลงภรรยาบ่อย ถึงกับยกลูกของนางเป็นรัชทายาทและสั่งประหารบุตรที่เกิดกับภรรยาเก่า แต่จงเอ้อ บุตรคนหนึ่งหนีรอดไปได้ จงเอ้อหนีภัยไปโดยมีเจี๋ยจือซุชยและคนสนิทอีกหลายคนคอยช่วยเหลือ บางครั้ง ออกอยากเจี๋ยจือซุชยผู้รักคิดถึงกับเชือดเนื้อตัวเองให้กิน จงเอ้อเร่รอนไปถึงแคว้น โน้นแคว้นนี้อยู่ถึง 19ปี ใน ที่สุดแคว้นฉินก็ช่วยเหลือให้ได้กลับมาเป็นประมุขแห่งแคว้นจิน จงเอ้อรำลึกถึงบุญคุณของเจี๋ยจือซุชยอยู่ เสมอ แต่ไม่ได้ปูนบำเหน็จรางวัลแก่เจี๋ยจือซุชย เจี๋ยจือซุชยน้อยใจมาก จึงพามารดาหนีไปอยู่ป่า ต่อมาจงเอ้อ รำลึกถึงเจี๋ยจือซุชยขึ้นมาได้ จึงตามไปขอโทษ แต่เจี๋ยจือซุชยไม่ยอมให้พบ กลับพามารดาหนีเข้าป่าลึกไปอีก จง เอ้อคิดอย่างโง่เขลาว่าเจี๋ยจือซุชยเป็นลูกกตัญญู ถ้าในป่ามีภัยต้องพามารดาหนีออกมา จึงสั่งให้จุดไฟเผาหวัง จะบีบให้เจี๋ยจือซุชยออกมาพบตน แต่ผลก็คือเจี๋ยจือซุชยและมารดาถูกไฟคลอกตาย จงเอ้อได้ประกาศห้ามใช้ ไฟเพื่อรำลึกถึงเจี๋ยจือซุชย อาหารที่จะกินต้องเป็นอาหารที่เย็นเหลือจากวันก่อน กลายเป็นที่มาของเทศกาลกิน เย็น(ถาวร ลิกขโกศล, 2557 : 261-262)

เมื่อเข้าสู่ยุคราชวงศ์ฮั่นถึงยุคสามก๊ก (206 ก่อนคริสตกาล – ค.ศ. 220) เทศกาลพัฒนาตามสภาพแบบ สังคม แต่นับจากนี้เริ่มมีการระลึกถึงผู้ตายและทำพิธีเช่นสรวงบูชาในทุก ๆ ปี เพื่อแสดงความมีคุณธรรม และความกตัญญูในจิตใจ เดิมเซ็งเม้งไม่ใช่วันเทศกาล เป็นเพียงหนึ่งใน 24 อุดูบักษ์²ที่มีความสำคัญทาง การเกษตร เป็นช่วงเพาะปลูก มีอากาศสดชื่น ธรรมชาติสวยงามของฤดูใบไม้ผลิ ทำให้คนเบิกบานใจออกไป

² การนับปีของจีนมี 2 ระบบ คือ ปีจันทรคติ ซึ่งนับตามรอบ 12 เดือน และปีสุริยคติ ซึ่งนับตามรอบฤดูกาลหรือ 24 อุดูบักษ์

เที่ยวชมธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของเทศกาล ซึ่งมีเทศกาลช่างสือ³และเทศกาลกินเย็น⁴ที่วันใกล้เคียงกัน เทศกาลช่างสือและเทศกาลกินเย็นนั้นเป็นต้นกำเนิดสำคัญของเซ็งเม้ง

ในยุคราชวงศ์ถัง(ค.ศ. 619-906) เทศกาลช่างสือ กำหนด 3 คำ เดือนสามยังคงเป็นเทศกาลสำคัญ ผู้คนทุกคนตั้งแต่ฮ่องเต้จนถึงชาวบ้านต่างไปชุมนุมทำพิธีและจัดงานเลี้ยงรื่นเริงที่ริมแม่น้ำ จากนั้นไปเที่ยวชมธรรมชาติในชนบท กิจกรรมนี้ส่งอิทธิพลไปยังเทศกาลกินเย็น ทำให้นิยมไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานแล้วท่องเที่ยวเล่น เพราะสองเทศกาลนี้อยู่ใกล้กัน อีกทั้งเทศกาลกินเย็นอยู่ติดกับวันเซ็งเม้งมาก เป็นเหตุให้ต่อมากิจกรรมต่างๆของเทศกาลกินเย็น ไปอยู่ในวันเซ็งเม้ง สาเหตุเป็นเพราะช่วงเทศกาลกินเย็นห้ามใช้ไฟ ทำให้การเช่นไหว้ไม่สะดวก ในสมัยราชวงศ์ถัง “วันเทศกาลกินเย็นห้ามไฟ พระราชทานไฟใหม่ในวันชิงหิมิง” วันเซ็งเม้งจึงเป็นวันปิดท้ายเทศกาลกินเย็น การห้ามไฟคงถือเข้มงวดมากในแต่วันเทศกาลกินเย็น ในพิธีเช่นไหว้นิยมเผากระดาษและเครื่องเช่นไหว้บางอย่าง ซึ่งทำไม่ได้ในตัวเทศกาลกินเย็น ผู้คนจึงย้ายการเช่นไหว้และกิจกรรมต่างๆ ในวันนี้ไปอยู่วันเซ็งเม้ง จึงมีความสำคัญในฐานะวันเทศกาลขึ้นมา ต่อมาทั้งช่างสือและกินเย็นรวมกันกลายเป็นเทศกาลเซ็งเม้ง(ถาวร ลิกข โกลล, 2557 : 267-269)

ช่วงปลายราชวงศ์ถังถึงต้นราชวงศ์ซ่งหรือซ้อง(ค.ศ. 960-1279) คำสั่งห้ามใช้ไฟในเทศกาลกินเย็น ย่อหย่อนลงมาก ประกอบกับเทศกาลนี้เดิมที่มีอยู่แต่ภาคเหนือ ทางภาคใต้ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก เมื่อราชวงศ์ซ่งย้ายเมืองหลวงไปอยู่ทางโจวทางฝั่งใต้แม่น้ำแยงซี กิจกรรมงดไฟ-กินเย็นยิ่งเสื่อมโทรมลงจนสูญหายไป ในยุคราชวงศ์หยวน(ค.ศ.1280-1368) ชื่อเทศกาลเซ็งเม้งเข้ามาแทนเทศกาลกินเย็นอย่างสมบูรณ์ในยุคราชวงศ์หมิงสืบทอดมาจนปัจจุบัน(ถาวร ลิกข โกลล, 2557 : 269)

เมื่อจีนเข้าสู่ยุคสาธารณรัฐเกิดการปฏิวัติหลายครั้งส่งผลให้ชาวจีนอพยพหนีความวุ่นวายสู่ประเทศรอบนอก จึงเกิดกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่นำเอาความเชื่อและประเพณีแผ่หลายและเป็นที่รู้จักด้วยการฝังรกรากในประเทศอื่นๆ หนึ่งในนั้นคือเทศกาลเซ็งเม้ง เมื่อชาวจีนโพ้นทะเลเสียชีวิตลงต้องฝังศพตามแบบดั้งเดิม หรือกลมกลืนตามแบบท้องถิ่นเพื่อให้ลูกหลานได้เคารพบูชาแสดงความกตัญญูและเพื่อเป็นสิริมงคล

³ วันสือในบักย์แรกของเดือนสามตามปฏิทินเกษตรของจีน เป็นวันเรียกขวัญคนให้ตื่นจากความซบเซาจำศีลในฤดูหนาวและเชิญวิญญาณบรรพชนให้กลับมา โดยการทำพิธีเช่นสรวงที่ริมแม่น้ำ เรียกขวัญคนให้ตื่นจากการจำศีล เชิญวิญญาณบรรพชนให้กลับมาอยู่กับลูกหลานแล้วรับประทานอาหารร่วมกันและเที่ยวชมธรรมชาติ

⁴ ธรรมเนียมปฏิบัติในสมัยขุนซิว เพื่อรำลึกถึงเจ็ยจือซุขที่โดนไฟลวกเสียดชีวิต ไว้อาลัยโดยงดใช้ไฟเพื่อประกอบอาหารหรืออุ่นอาหารปฏิบัติหลังวันตั้งจ้อ 105 วันกินเวลาประมาณ 5 วัน หรือ 1 เดือน

ในช่วงเดือน 3 ตามปฏิทินนับตั้งแต่ 3 ค่ำเป็นต้นไป แต่อาจจะไม่ได้ประพาศตรงกันทุกคนเนื่องจากความสะดวกในการเดินทางหรือตามความสะดวกของการเช่นไหว้

1.2 พัฒนาการเชิงรูปแบบพิธีกรรม

นับตั้งแต่โบราณกาลมา คนจีนมีความยึดมั่นในความเชื่อที่ว่าวิญญาณมีอยู่ทุกหนทุกแห่งและวิญญาณมีอิทธิพลต่อทุกสิ่ง คนจีนจึงต้องรับใช้รวมทั้งเอาใจด้วยการทำพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณและประกอบพิธีต่างๆ เมื่อเกิดภัยพิบัติก็มีการร้องขอต่อเทพเจ้า เมื่อมีฝนหรือเกิดความอุดมสมบูรณ์หรือมีสิ่งดีๆ เกิดขึ้นก็ขอขอบคุณเทพเจ้า ดังนั้น จึงมีการบูชาเทพเจ้าธรรมชาติ เราจะเห็นว่าชาวจีนรักธรรมชาติและรู้จักสังเกตและเคารพธรรมชาติ รวมทั้งบูชาเทพเจ้าประจำธรรมชาติด้วย ในยุคราชวงศ์โจว(227-67 ปีก่อนพุทธศักราช) จากความช่างสังเกตของเหยียนตี้⁵ ได้กำหนดเป็น 4 ฤดูกาล ในการเปลี่ยนฤดูกาลทุกครั้งจะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมของมนุษย์ ดังนั้น กษัตริย์จะออกบัญชาเทพเจ้าประจำทิศต่างๆ ด้วยการสวมชุดเพื่อทำพิธีอีกทั้งยังการมีการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรม อีกทั้งยังมีไหว้วันข้างสือเป็นเทศกาลเก่าตั้งแต่ก่อนราชวงศ์โจว มีเค้าเงื่อนมาตั้งแต่ยุคบรรพกาล ปรากฏชัดในวรรณกรรมยุคราชวงศ์โจว(227-67 ปีก่อนพุทธศักราช) ช่างสือเป็นการไหว้ของทุกคนขึ้นไปจัดพิธีเช่นสรวงที่บูชาที่ริมแม่น้ำ แล้วลงอาบน้ำชำระสิ่งชั่วร้ายให้ลอยไปกับน้ำและเที่ยวชมธรรมชาติ หนุ่มสาวจะพบปะทำความรู้จักกัน(ถาวร ลิกข โกลล, 2557 : 265-266) ด้านรูปแบบพิธีนั้นเป็นการตั้งโต๊ะอาหารโดยนำผลผลิตที่ได้จากการเก็บเกี่ยวคัดเอาแต่ผลผลิตที่ดีและสมบูรณ์ที่สุด มีธัญชาติทั้งห้าเป็นหลักและเนื้อสัตว์ที่ล่ามาได้ ผักและผลไม้ เหล้า

สมัยราชวงศ์โจว(1028-256 ปี ก่อนคริสตกาล) ขุนนางชื่อ โจวจงจีด้านเป็นคนแรกที่คิดธรรมเนียมการจัดงานศพที่ต้องทำให้ดีที่สุด ถือเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดประเพณีการไว้ทุกข์ เช่น การไว้ทุกข์พ่อแม่ต้องนาน 3 ปี และ 3 เดือนแรกลูกหลานต้องกินแต่ข้าวต้ม ส่วนธรรมเนียมการหาฮวงซุ้ยดี ๆ ผิงศพเริ่มเมื่อ สมัย จินซีฮ่งแต่ โดยทรงเริ่มสร้างฮวงซุ้ย ให้ตัวเองตั้งแต่ทรงเริ่มครองราชย์ การไหว้บรรพบุรุษของราชวงศ์ทำเพื่อแสดงความเคารพและความรุ่งเรืองของราชวงศ์ตนเอง ในช่วงต้นเดือน 3 ของจีนเมื่อฮ่งเต้เสด็จถึงสุสานราชวงศ์ต้องทรงเปลี่ยนฉลองพระองค์เป็นชุดไว้ทุกข์สีขาว ทำพิธีกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษ โดยต้องจุดธูปไหว้ 3 รอบ โดยการไหว้แต่ละรอบ ฮ่งเต้และเหล่าข้าราชการต้องกระทำการ

⁵ เหยียนตี้คือประมุขของคนจีนในยุคบรรพกาล เป็นผู้วางรากฐานการเกษตรได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพกสิกรรม

⁶ ประกอบด้วยข้าวฟางขาว ข้าวฟางเหลือง ข้าวสาลีและข้าวบาร์เลย์ ข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ถั่ว

การวะ 3 ชุดใหญ่ คือ ชม ไปเก้าเก้าชั่ว ซึ่งในตอนหลังหลายบ้านก็นิยมไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน 3 รอบอย่างนี้เช่นกัน(จิตรรา กอนันทเกียรติ, 2546 : 101-102)

เมื่อเกิดความเชื่อเรื่องขงจื้อ(551-479 ปีก่อน ค.ศ.) คนจีนเชื่อในความสัมพันธ์ของครอบครัว เคารพต่อผู้อาวุโสในครอบครัวเมื่อผู้อาวุโสมีชีวิตอยู่ เมื่อผู้อาวุโสถึงแก่กรรมไปแล้ว คนจีนเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษของตนมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองและอำนวยความผาสุกรมเย็น ส่งผลให้การไหว้บรรพบุรุษเป็นที่แพร่หลายและมีความสำคัญ ชาวบ้านธรรมดา ก็มีหน้าที่สำคัญที่ต้องไปไหว้เซ็งเม้งที่สุสานบรรพบุรุษของตระกูลตนเองเช่นกันส่วนมากจะตั้งอยู่ในชนบทของเมืองอันเป็นภูมิลำเนาของผู้ตาย เพราะคนจีนผูกพันกับแผ่นดินเกิด อีกทั้งยังมีรวมเทศกาลกินเขินและเทศกาลช่วงสี่เข้ามาอยู่ในวันเซ็งเม้ง จึงเกิดพิธีไหว้บรรพบุรุษที่สุสานขึ้นมา โดยจะมีกิจกรรมปิดกวาดสุสาน เพราะในช่วงเดือนสามเป็นฤดูใบไม้ผลิมิหนุ่ยขึ้นรกจำเป็นต้องถางหญ้าปิดกวาดเพื่อความสะอาดตา จากนั้นจึงเริ่มไหว้ที่เจ้าที่ก่อนที่จะไหว้หน้าสวงซุ้ย สำหรับไหว้นั้นยังคงเป็นอาหารที่นำผลผลิตมาประกอบอาหาร เนื้อสัตว์ที่เลี้ยงไว้ ผัก ผลไม้และเหล้า โดยหลักการแล้วของไหว้นิยมใช้ของที่หาได้ง่ายและสะดวก เหมาะสมตามฐานะของผู้รับการเช่นไหว้ หากจัดของไหว้อิ่งใหญ่เกินสถานะอาจมีโทษถึงประหาร เมื่อไหว้เสร็จแล้วก็เที่ยวชมสวนต์ทานอาหารท่ามกลางธรรมชาติ และปักกิ่งหลิว เดิมทีปักไว้ที่ประตูเพื่อป้องกันผีเข้าบ้านต่อมานิยมทำเป็นมงกุฎสวมไว้บนศีรษะ คนจีนถือว่าหลิวเป็นไม้มงคล จับไล่สิ่งไม่ดีได้

ในสมัยปัจจุบันการเคารพต่อวิญญาณบรรพบุรุษก็ยังคงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในระบบครอบครัวจีน โดยทั่วไป การไหว้เซ็งเม้งในปัจจุบันนี้ สองกิจกรรมหลังจบเซาลงจนเหลือเพียงแค่ การปิดกวาดสุสาน หากฝังศพในสวงซุ้ยตามแบบดั้งเดิม การเช่นไหว้และแขวนโปรยกระดาศสีไว้ที่สุสานเพื่อแสดงว่ายังมีลูกหลานมาดูแลรักษาสุสานนี้อยู่ หรือฝังในตามรูปแบบของพื้นที่นั้นๆ เช่น ตามแบบศาสนาพุทธ ฝังในเจดีย์ ต้องทำบุญเลี้ยงพระก่อนทำพิธีเซ็งเม้ง หรือการฝังแบบคอนโด มีพื้นที่จำกัดต้องจัดสำหรับเล็ก ในเรื่องของอาหารที่ใช้เช่นไหว้นั้นอาจปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย อาจใช้สิ่งของตามความสะดวก ที่หาได้ง่ายไม่ยุ่งยาก หรือของสำเร็จรูป เปลี่ยนไปตามลักษณะของเศรษฐกิจและการตลาด บางครั้งก็เปลี่ยนเป็นของที่ผู้ไหว้อากทานเอง

2. ความเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปแบบและความคิดความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลเซ็งเม้ง

2.1 ความเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบ

การเซ่นไหว้นั้นอยู่คู่กับสังคมจีนมาเป็นเวลาช้านาน และประเทศจีนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการปฏิวัติมาหลายช่วงอายุคน รวมถึงวัฒนธรรมและประเพณี ทำให้มีการเปลี่ยนในด้านรูปแบบของการเซ่นไหว้ตั้งแต่อดีตจนถึงในปัจจุบัน คือ ช่วงเวลา ข้อปฏิบัติและข้อห้าม ของเซ่นไหว้และรูปแบบฮวงซุ้ย

2.1.1 ช่วงเวลา

วันเซ่นสรวงบูชาในวันสำคัญในยุคก่อนราชวงศ์ฮั่น(พ.ศ. 337-763) มีวันทำพิธีดังนี้ วันตงจื่อ(เหย้ายัน⁷) เซ่นสรวงบูชาฟ้า, วันเซี่ยจื่อ(ครีษมายัน⁸) เซ่นสรวงบูชาดิน, วันซุนเฟิน(วสันตวิษุวัต⁹) ไหว้พระอาทิตย์, วันชิวเฟิน(สารทวิษุวัต¹⁰) ไหว้พระจันทร์, วันลี่ซุน(เริ่มวสันต¹¹) บูชาต้อนรับฤดูใบไม้ผลิ, วันลี่เซี่ย(เริ่มคิมหันต¹²) บูชาต้อนรับฤดูร้อน, วันลี่ชิว(เริ่มสารท¹³) บูชาต้อนรับฤดูใบไม้ร่วง, วันลี่ตง(เริ่มเหมันต¹⁴) บูชาต้อนรับฤดูหนาว (ถาวร สิกข โสภณ, 2557 : 26) อาจกล่าวได้ว่าการเซ่นสรวงเกือบตลอดทั้งปี วันไหว้ต่างๆเหล่านี้ก็พัฒนาไปเป็นเทศกาลที่เรารู้จักในปัจจุบัน ซึ่งวันเหล่านั้นเป็นวันสำหรับไหว้บรรพชนชาติ เมื่อมีการพัฒนาทางความคิด ประกอบกับหลักการทางศาสนา ผู้คนก็เริ่มที่จะเซ่นไหว้บรรพบุรุษของตนเองด้วย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่ากระทำกันในช่วงไหน สันนิษฐานว่าทำพิธีหลังจากฝั่งศพเสร็จ พิธีเกี่ยวกับการตายและการเซ่นไหว้นั้นมีความสำคัญและกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีผนวกกับความเชื่อหลักขงจื่อ การเซ่นไหว้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่สามารถแยกออกจากชาวจีนได้ แทบในทุกเทศกาลของชาวจีนนั้น มีกิจกรรม

⁷ ตรงกับวันที่ 21 ธ.ค.หรือ 22 ธ.ค.ในปีอธิกมาส โดยเป็นวันที่ดวงอาทิตย์ตั้งฉากกับผิวโลกที่ละติจูด 23.5 องศาใต้

⁸ ตรงกับวันที่ 21 มิ.ย.หรือ 22 มิ.ย.ในปีอธิกมาส เป็นวันที่ดวงอาทิตย์ตั้งฉากกับผิวโลกที่ละติจูด 23.5 องศาเหนือ

⁹ ตรงกับวันที่ 21 มี.ค. เป็นวันที่ดวงอาทิตย์ตั้งฉากกับผิวโลกที่เส้นศูนย์สูตร เวลาตอนกลางคืนเท่ากับเวลากลางวัน เรียกอีกอย่างว่า “วันราตรีเสมอภาค”

¹⁰ ตรงกับวันที่ 23 ก.ย. เป็นวันที่ดวงอาทิตย์ตั้งฉากกับผิวโลกที่เส้นศูนย์สูตร เวลาตอนกลางคืนเท่ากับเวลากลางวัน เรียกอีกอย่างว่า “วันราตรีเสมอภาค”

¹¹ วันเริ่มฤดูใบไม้ผลิ

¹² วันเริ่มฤดูร้อน

¹³ วันเริ่มฤดูใบไม้ร่วง

¹⁴ วันเริ่มฤดูหนาว

หลัก คือ การเช่นไหว้ และการเช่นไหว้ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ การไหว้บรรพบุรุษของตนเอง หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เช็งเม้งนั่นเอง

เดิมเช็งเม้งนั้นไม่ได้เป็นเทศกาลสำคัญ เป็นเพียงชื่อเรียกวันเริ่มเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ ในภายหลังได้รวมกิจกรรมของเทศกาลช่าสือและเทศกาลกินเย็นเข้าไป *เทศกาลช่าสือ* คือ วันเรียกขวัญ – เชิญวิญญาณ เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิเดือนสาม ผู้คนไปทำพิธีเช่นสรงนุชาที่ริมน้ำเพื่อเรียกวิญญาณบรรพชนให้กลับมาและเรียกขวัญคนให้ตื่นจากความซบเซาจากฤดูหนาว ทำกันในช่วง 3 ค่ำ เดือนสาม ของทุกปี ไม่ว่าจะตรงกับวันอะไรก็ตาม อย่างเช่นในปี 2558 ตรงกับวันที่ 21 เมษายน ปี 2559 ตรงกับวันที่ 9 เมษายน วันไม่ตรงกันเดือนไปเรื่อยๆ และมีประเพณีปฏิบัติที่กล่าวอ้างตั้งแต่สมัยขุนซิว (551-479 ปีก่อน ค.ศ.) คือ *เทศกาลกินเย็น* เป็นวันงดใช้ไฟเป็นเวลา 1 เดือน เกิดขึ้นในฤดูหนาว แต่เพราะอากาศหนาวจัดจึงเปลี่ยนมางดไฟหลังวันตงจื่อ 105 วัน ซึ่งจะเป็ช่วงเช็งเม้ง(ฤดูใบไม้ผลิ)พอดี มีกิจกรรมงดใช้ไฟ กินอาหารเย็น กินเวลาประมาณ 5 วัน หรือบางพื้นที่ใช้เวลา 1 เดือน แต่ในราชวงศ์จิ้น(ค.ศ. 265 – ค.ศ. 420) เหลือเพียง 3 วัน และเช่นไหว้เจ็ยจือซุ่ย ทำให้มีการเช่นไหว้บรรพบุรุษตามมาเพราะบรรพชนมีความสำคัญต่ออนุชนไม่น้อยกว่าวีรชน

ความเปลี่ยนแปลงจากเทศกาลกินเย็นมาเป็นเทศกาลเช็งเม้งนี้ค่อยเป็นค่อยไปจนกระทั่งชัดเจนในสมัยราชวงศ์ถัง แต่ก็ยังนิยมเรียกเทศกาลนี้ว่าเทศกาลกินเย็นเหมือนเดิม แต่ตัววันไหว้เจ็ยจือซุ่ยย้ายไปอยู่ช่วงเช็งเม้งหมดแล้ว ช่วงเทศกาลนี้ยาว 3 วัน จึงอาจต่อเนื่องกับเทศกาลช่าสือ 3 ค่ำ เดือน สาม หรือคร่อมรวมวัน 3 ค่ำ เดือน สาม ทำให้เทศกาลทั้งสองรวมกันเป็นเทศกาลเช็งเม้งในที่สุด หวางเหวย(พ.ศ. 1244-1304) กวีสมัยราชวงศ์ถัง(ค.ศ. 619-906)เขียนบทกวีชื่อ “แต่งที่นอกเมืองด้านตะวันออกในวันกินเย็น” มีข้อความสองวรรคว่า “เมื่อเขาวัวท่องเที่ยวไป ไม่แยกวันซึ่งหมิงกับช่าสือ” เป็นหลักฐานว่าในยุคนั้นเทศกาลทั้งสามรวมเป็นเทศกาลเดียวกันแล้ว(ถาวร ลิกข โกล, 2557 : 269) ผู้คนนำเอากิจกรรมในเทศกาลกินเย็นมาปฏิบัติในวันนี้ คือ ไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานและเที่ยวชมธรรมชาติ ส่วนในเรื่องของงดใช้ไฟ ทานอาหารเย็นก็เลิกปฏิบัติไป

ท้ายที่สุดก็รวมกิจกรรมของเทศกาลทั้งสามเทศกาลมาปฏิบัติในสารทเช็งเม้ง¹⁵ หรืออตุบักย์เซ็งเม้ง¹⁶ นั่นเอง เริ่มต้นฤดูใบไม้ผลิ เป็นวันลำดับที่ 106 นับจากวันที่ดวงอาทิตย์โคจรห่างจากเส้นศูนย์สูตรมาก

¹⁵ สารทเช็งเม้ง เป็นชื่อของสารท (1 ปีมี 24 สารท) เริ่มต้นประมาณ 5 เมษายน - 20 เมษายน เป็นฤดูใบไม้ผลิ อากาศจะคลายความหนาวเย็น เริ่มเข้าสู่ความอบอุ่น ของประเทศจีน มีฝนตกปรอย ๆ มีบรรยากาศสดชื่น ท้องฟ้าใสสว่าง (เป็นที่มาของชื่อ สารท เช็งเม้ง)

¹⁶ หนึ่งใน 24 อตุบักย์ อตุบักย์เซ็งเม้ง หมายถึง ปักย์สรรพสิ่งผุดผ่องแจ่มใส อากาศสดชื่น เย็นสบาย ต้นไม้เขียวขจี ปักย์นี้เริ่มเมื่อโลกโคจรมาถึงจุด 15 องศา ในวันที่ 4-6 เมษายน

ที่สุด ซึ่งเป็นการคำนวณทางจันทรคติของจีน ตรงกับวันที่ 4 หรือ 5 ของเดือนเมษายนในปฏิทินจีน ที่วันไม่ตรงกันเพราะนับตามเข้าเวลาสารทเดือนห้า ปัจจุบันชาวจีนโพ้นทะเลดูวันจากปฏิทินจีนที่นิยมใช้ทุกบ้าน เริ่มต้นตั้งแต่ 15 วันก่อนวันที่ 5 เมษายนและหลังอีก 10 วัน แต่ส่วนใหญ่ก็ไปไหว้ไม่เกินวันที่ 5 เมษายน แต่หากไม่มีเวลาจริงๆ ก็สามารถไปหลังจากนั้นได้ ดูวันที่สะดวก แต่ในปัจจุบันเนื่องจากมีปัญหาการจราจรคับคั่ง เลยขยายช่วงเวลาเทศกาลให้เร็วขึ้นอีก 3 สัปดาห์ (ประมาณ 15 มีนาคม - 8 เมษายน) แต่ในภาคใต้บางพื้นที่ เช่น จังหวัดตรังจะจัดเร็วกว่าที่อื่น 1 วัน ประมาณวันที่ 4 เมษายนของทุกปี(Wikipedia, 2557: ออนไลน์) มีอีกหนึ่งอย่างที่คนส่วนใหญ่ไม่ทราบ สามารถไปไหว้หลังวันไหว้ขนมบัวลอย ได้เหมือนเซ่งเม้งหน้าหนาว การไหว้ในฤดูหนาวเริ่มหลังวันไหว้ขนมบัวลอย ก็เพราะว่าการทานขนมบัวลอยนั้น ถือว่าเป็นการต่ออายุเพิ่มขึ้นอีกปีหนึ่งต่ออายุเสร็จแล้วไปไหว้ที่สุสาน ไม่ถือว่าเป็นอับมงคลต่อชีวิตตัวเองและลูกหลาน การเปลี่ยนวันไปไหว้ที่สุสานนั้น ไม่ใช่เราอยากเปลี่ยนก็เปลี่ยนได้ ต้องดูวันที่ถูกกับพี่น้องทั้งหมดในบ้าน รวมถึงต้องทำพิธีเช่นไหว้บอกกล่าวบรรพบุรุษที่บ้านเสียก่อน โดยทำแค่วันแรกที่เปลี่ยนวันไปไหว้ที่สุสาน ทั้งนี้เช่นเดียวกับบางบ้านที่ไม่ได้ไปไหว้หลุมศพบรรพบุรุษติดต่อกันหลายปี ถ้าจะไปไหว้ใหม่ก็ต้องดูวันเช่นกัน(laser[นามแฝง], 2554: ออนไลน์)

2.1.2 ประเพณีปฏิบัติและข้อห้าม

การเช่นสรวงในยุคแรกนั้น เป็นการไหว้ธรรมชาติ ในตอนนั้นผู้คนรู้จักแต่การเกษตร ยังไม่เรียนรู้เรื่องเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร ผู้คนจึงทำการเกษตรเพื่อนำเอาผลผลิตที่สมบูรณ์มาเช่นไหว้ และออกล่าสัตว์เพื่อนำมาทำเนื้อสำหรับไหว้ ในช่วงหลังที่เกิดการเช่นไหว้บรรพบุรุษตามมา ผู้คนก็เริ่มมีพัฒนาการทางความคิด เริ่มรู้จักการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร ก็ไม่จำเป็นต้องไปล่าสัตว์อีกต่อไป อุดุบักย์เซ่งเม้งมีความสำคัญทางการเกษตร เป็นช่วงเพาะปลูก นอกจากจะปลูกต้นไม้แล้ว ในบันทึกกิจประจำเดือนของชนสี่เหล่า มีข้อความตอนหนึ่งว่า “อุดุบักย์ซิงหมิง สั่งหญิงเลี้ยงไหม จัดห้องไหม...” เทศกาลเซ่งเม้งในยุคหลังบางถิ่นทำขนม “ดักแด่ไหม” เช่นไหว้ด้วย คงสืบเนื่องมาจากการเช่นไหว้อันเนื่องด้วยการเลี้ยงไหม¹⁷ในยุคโบราณ (ถาวร ลิกขโกศล, 2557 : 260) โดยหลักการแล้วของไหว้นั้นนิยมใช้ของที่หาได้สะดวกไม่ยุ่งยากและ

¹⁷ มีตำนานเล่าว่าพระนางซีหลิงซี (Xi Ling Shi) พระมเหสีของจักรพรรดิซวนหยวน (Xuan Yuan) ได้พบรังไหม โดยบังเอิญ ขณะประทับในพระราชอุทยานพระนางทรงเห็นรังไหมอยู่บนต้นหม่อน ลักษณะเป็นรังสีขาวนวลจึงให้นางกำนัลเก็บมาถวาย แต่นางกำนัลทำรังไหมตกลงในถ้วยน้ำร้อน โดยอุบัติเหตุ เมื่อรังไหมขึ้นมาก็ได้ เส้นใยที่เลื่อมมันและอ่อนนุ่มจึงลองนำเส้นใยที่ได้ไปทอเป็นผ้า เพื่อถวายพระจักรพรรดิ ซึ่งพระองค์ทรงโปรดปรานมาก จึงโปรดให้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในพระราชวัง ต่อมาจึงนำออกเผยแพร่ให้ราษฎรทั่วไป ราษฎรจึงขนานนามพระนางซีหลิงซีว่า “พระนางแห่งไหม” และจัดให้มีการเช่นไหว้เป็นประจำทุกปี

เหมาะสมตามศักดิ์ของผู้รับการเช่นไหว้ ไม่ใช่จัดของไหว้เพื่ออวดความยิ่งใหญ่เกินวิสัยของผู้ไหว้ สมัยโบราณถ้าจัดของไหว้เกินสถานะของตนอาจมีโทษถึงประหาร(ถาวร สิกขโกศล, 2557 : 63)

เมื่อกำเนิดหลักขงจื้อในยุคชุนชิว(551-479 ปีก่อน ค.ศ.) ทำให้การเช่นไหว้บรรพบุรุษมีความสำคัญ ต้องการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามจริยธรรมและจารีต ดังที่ปรากฏในคัมภีร์หลี่จื๊อ หนึ่งในสี่คัมภีร์สำคัญของขงจื้อ การเช่นไหว้บรรพบุรุษกลายเป็นประเพณีปฏิบัติที่สำคัญในชีวิตคนจีนไปโดยปริยาย ลูกหลานจะต้องจัดเตรียมสิ่งที่จำเป็น เพื่อไปไหว้แสดงความกตัญญู ขงจื้อได้เขียนข้อสนับสนุนประเพณีโบราณไว้เป็นอันมาก รวมทั้งประเพณีในการบูชาฟ้าดิน และบูชาบรรพบุรุษด้วย ศาสนาขงจื้อจึงรับเอาประเพณีทั้ง 3 ซึ่งมีมาแต่ก่อนหลายพันปีเข้าเป็นหลักการใหญ่ เป็นอันว่าประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดมาแต่โบราณ ขงจื้อก็รวบรวมเรียบเรียงไว้ และเมื่อขงจื้อซึ่งเป็นศาสดาได้สิ้นไปแล้ว ศาสนาขงจื้อก็อยู่ในฐานะศาสนาของรัฐ พิธีกรรมในการบูชาจึงแบ่งออกเป็น 3 อย่าง ดังนี้ พิธีบูชาขงจื้อ พิธีบูชาฟ้า ดิน พระอาทิตย์ และพระจันทร์ พิธีเคารพบูชาเทียน และวิญญาณของบรรพบุรุษ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน พิธีบูชาต่างๆที่เคยเป็นรัฐพิธีก็ถูกยกเลิกไป คงเหลืออยู่เพียงการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษที่ชาวจีนยังปฏิบัติกันอยู่

ก่อนที่จะเป็นเทศกาลซึ่งเม้ง มีต้นเทศกาลที่สำคัญ คือ เทศกาลชางสือ และ เทศกาลกินเย็น ประเพณีปฏิบัติในเทศกาลชางสือนั้น จัดพิธีเช่นสรวงบูชาที่ริมน้ำ แล้วลงอาบนํ้าชำระสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงให้ลอยไปกับสายน้ำ จากนั้นก็ไปเดินชมธรรมชาติ พบปะพูดคุยกัน หลังราชวงศ์วู่(ค.ศ. 265-317) การอาบนํ้าลอยบาป และการเรียกขวัญเชิญวิญญาณค่อยๆลดความสำคัญลง มีกิจกรรมบันเทิงเพิ่มขึ้น มีการชุมนุมสังสรรค์ “ลอยจอกดื่มสุรา” โดยรินสุราใส่จอกลอยลงน้ำแล้ววิ่งไปรออยู่ปลายน้ำ พอจอกสุราลอยมาถึงก็คว้ามาดื่มให้หมดในรวดเดียว ต่อมามีการลอยอาหารอื่นด้วย เช่น ไข่ 5 สี จุดมุ่งหมายของกิจกรรมนี้เพื่อสร้างความสนุกสนานและสวัสดิมงคล ถึงยุคราชวงศ์เหนือใต้และราชวงศ์ถังมีกิจกรรมบันเทิงเพิ่มขึ้นอีกมาก เช่น ตีไก่ ชักเย่อ ไล่ชิงช้า การเที่ยวชมธรรมชาติในชนบท เป็นที่มาของการ “เหยียบเขียว เที่ยวชมธรรมชาติ” และออกไปเช่นไหว้บรรพชนที่สุสาน (ถาวร สิกขโกศล, 2557 : 266-267) เทศกาลกินเย็น มีวิธีประเพณีปฏิบัติ คือ งคไฉ่ไฟปรุงอาหาร ต้องกินอาหารเย็นซัด แต่เนื่องจากปฏิบัติกันในฤดูหนาวเป็นเวลา 1 เดือน มีผู้คนป่วยและคนชราล้มตาย จึงย้ายมาปฏิบัติในฤดูใบไม้ผลิ ในภาคเหนือที่อากาศหนาวจัดนั้นก็ประกาศงดเทศกาลนี้ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ เมื่อถึงราชวงศ์จิ้น(ค.ศ. 265 – ค.ศ. 420) กิจกรรมที่สำคัญในเทศกาลคือ งคไฉ่ไฟ-กินเย็น 3 วัน และเช่นไหว้เจี๋ยจือซุ่ย ซึ่งเป็นที่มาของการเช่นไหว้บรรพบุรุษ

เทศกาลเซ็งเม็งเต็มรูปแบบชัดเจนในสมัยราชวงศ์ถัง(ค.ศ. 619-906) แพร่หลายในราชวงศ์ซ่งแล้ว รุ่งเรืองสืบทอดมาจนปัจจุบัน(ถาวร ลิกขโกศล, 2557 : 269) กิจกรรมอันเป็นประเพณีสำคัญในเทศกาลเซ็งเม็ง ได้แก่ กินของเย็นและมอบไฟใหม่ กวาดสุสานและเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เหยียบหญาสี่เขียวเที่ยวธรรมชาติ ขี่ม้าตีกลี เล่นว่าว เล่นชิงช้า ชักเย่อ ตีไก่ ปักกิ่งหลิว เหล่านี้เป็นต้น

เมื่อเทศกาลเซ็งเม็งเต็มรูปแบบวิถึปฏิบัติตามแบบตั้งแต่สมัยราชวงศ์ก็ถูกสืบทอดกันมา ประเพณีและการละเล่นที่นิยมปฏิบัติกันในเทศกาลอาจจะเลือนลางหายไป แต่กิจกรรมหลักของการไหว้เซ็งเม็งนั้นมี 3 อย่างที่ยังคงปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด คือ ปัดกวาดทำความสะอาด บูรณะสุสานของบรรพชน การเซ่นไหว้ วิญญาณบรรพบุรุษ รับประทานอาหารร่วมกัน กิจกรรมเหล่านี้เป็นที่ชาวจีนทุกชาติพันธุ์ปฏิบัติเหมือนกัน แต่ขั้นตอนของการปฏิบัติอาจมีความแตกต่างกันตามสิ่งที่สืบทอดกันมาในครอบครัวหรือชาติพันธุ์ แต่เรื่องการละเล่นราชวงศ์ถังนั้นถูกลืมและเลิกปฏิบัติไป กรณีตัวอย่างของการไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานของชาวจีนแต่จิวการไหว้บรรพบุรุษที่สว่างซุ่ย ขั้นตอนแรกเมื่อเราเดินทางไปถึงสุสานแล้ว ให้ไหว้เปะกงเจ้าที่ประจำสุสานก่อน ด้วยของคาวของหวาน ผลไม้ ขนมอี๋ 5 ที่ 5 ด้วย เพราะการไหว้เจ้าคือการไหว้ธาตุทั้ง 5 เวลาจุดธูปไหว้ ก็ต้องไหว้ธูป 5 ดอก บางแห่งมีไหว้เจ้าประตู หรือที่เรียกกันว่า “มิ่ง-ซิ่ง” ก็ต้องไหว้ธูปเพิ่มอีก 2 ดอก ปักที่เสาประตูข้างละดอก(จิตรรา ก่อนันทเกียรติ, 2539 : 55-67)

มีธรรมเนียมการเอาสายรุ้งไปแต่งโปรยไว้บนเนินดินเหนือหลุม ถ้าไหว้เป็นปีแรก จะใช้สายรุ้งสีแดงโดยเฉพาะปีต่อๆ มาจึงเล่นหลายสีได้ แต่มีบางบ้านลูกหลานเอาธงหลายสีไปปักไว้เต็มไปหมด เรื่องการปักธงนี้หลายบ้านจะถือมากกว่าห้ามปักเด็ดขาด เพราะถือว่าการมีของแหลมทิ่มแทงเข้าไปส่วนหลุม อาจทำให้หลังคาบ้านบรรพบุรุษในอิมกั๊ง(โลกของคนตาย)รั่วได้(world[นามแฝง], 2550: ออนไลน์)

จากนั้นจึงไหว้บรรพบุรุษ อันดับแรก จัดกระถางธูป ที่ปักเทียน จัดเครื่องไหว้ อาหารคาวหวาน ด้วยเหล้า ถ้วยน้ำชา ตะเกียบ ฯลฯ ให้เสร็จสรรพ ห้ามของตรงแทนหน้า เจียะปี (ป้ายหิน ที่จารึกชื่อ บรรพบุรุษ) เพราะเป็นที่เข้าออกของ วิญญาณบรรพบุรุษ ไม่ใช่เก้าอี้นั่ง อย่างที่หลายคนเข้าใจผิด(เกรียงไกร บุญธกานนท์ , 2554: ออนไลน์) มีการเสี่ยงทายว่าบรรพบุรุษอืมหรือยัง โดยการโยนเหรียญ 2 อัน ถ้าขึ้นหัวหรือก้อยทั้งสองอัน แสดงว่ายังไม่เรียบร้อย ให้เติมน้ำชาและเหล้าอีก แต่ถ้าเสี่ยงทายขึ้นหัวและก้อยแสดงว่าอืมแล้วเมื่อบรรพบุรุษอืมแล้ว จะมีการลาของเซ่นไหว้ บางครอบครัวนั้นจะทำการรับประทานอาหารร่วมกัน ในหน้าหลุมฝั่งศพนั้นเลย การที่กินอาหารที่ได้ทำการถวายต่อบรรพบุรุษนั้นจะนำมาสู่ความโชคดี หลังจากที่ทุกคนอืมแล้ว จะทำการไหว้ครั้งที่ 3 เพื่อทำการเผากระดาษเงิน กระดาษทอง เพราะเป็นความเชื่อที่ว่า ผู้ตายนั้นสามารถที่จะนำไปใช้ได้หลังชีวิตการตาย จากนั้นจึงจุดประทัดส่งท้ายเพื่อให้เสียงอันดังช่วยขับไล่สิ่งไม่

ดี ไม่ให้เข้าใกล้กวนบรรพบุรุษ และเพื่อเป็นการบอกกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วว่าพวกเขาจะระลึกถึงอยู่เสมอ ซึ่งประตักยั้งดังยิ่งดี ถือว่าจะทำให้ลูกหลานยิ่งรวย เมื่อสิ้นเสียงประทัดลูกสุดท้ายแล้วเป็นอันเสร็จพิธี (world[นามแฝง], 2550: ออนไลน์)

ตามความเชื่อเก่า ข้อห้ามในเทศกาลเซ็งเม้งมีมาก ห้ามไม่ให้ไปเยี่ยมญาติ มิตรสหาย ห้ามจัดงานมงคล เช่น งานแต่ง เพราะเป็นวันผี(เช่นไหว้บรรพบุรุษ) การกวาดสุสานห้ามทำในช่วงเย็นและกลางคืน ในการกวาดสุสานและเซ่นไหว้ห้ามพล่ามหรือหัวเราะ ห้ามส่งเสียงดังเอะอะวีนงพลุกพล่าน เพราะ ล้วนเป็นการไม่เคารพบรรพบุรุษ แต่สวมใส่หยก ยันต์ วัตถุมงคลได้ เพื่อป้องกันพลังจากยมโลก การแต่งกายใช้สีขาวหรือสีสุภาพ ห้ามสีแดงและม่วงอย่างเด็ดขาดทั้งเสื้อผ้าและเครื่องประดับ(วันสีประจำปีเกิด) ตามประเพณีเก่าสตรีมีครรภ์หรือมีประจำเดือนห้ามเข้าร่วมพิธีกวาดสุสานและเซ่นไหว้ หากถ่ายรูปกับสุสานบรรพชน ห้ามถ่ายติดรูปสุสานคนอื่นด้วย เป็นต้น(โจวเซี่ยวเทียน, 2555 : 50-51) อีกหนึ่งเรื่องห้ามที่ทั้งคนจีนและคนไทยเชื่อถือกันมากก็คือ เรื่องปีซง หากคนไหนเป็นปีซงแล้ว ห้ามทำอะไรเสี่ยงอันตรายหรือจะเกิดเรื่องร้าย รวมถึงเรื่องการดำเนินชีวิต และอาจถูกห้ามไม่ให้ไปไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลเซ็งเม้งอีกด้วย ซึ่งข้อห้ามเหล่านี้ไม่อาจจะบ่งชี้ได้ว่ายึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ตอนไหน แต่ทว่าในยุคโลกาภิวัตน์นี้เพิกเฉยกับข้อห้าม การไปเซ็งเม้งนั้นก็เหมือนกับการไปเยี่ยมญาติ เพราะหัวใจของการไหว้ก็คือการรวมญาตินั่นเอง ต้องการมีเยี่ยมเยือน พบปะกันเป็นธรรมดา เรื่องของเครื่องแต่งกายนั้นไม่มีเรื่องของการไว้ทุกข์ด้วยสีขาวอีกต่อไป ใส่ได้ทุกสีสันไม่ใส่ใจว่าสีม่วงหรือสีแดง เรื่องประจำเดือนก็ไม่ถือปฏิบัติแล้ว และในยุคสมทโฟน การถ่ายรูปถูกให้ความสำคัญ เมื่อไปไหว้บรรพบุรุษเพียงแค่ครั้งต้องถ่ายรูปเป็นที่ระลึกและอัพเดทลงบนโลกโซเชียล หากไม่ติดสุสานคนอื่นก็อาจเป็นไปได้ เพราะที่สุสานนั้นแออัดไปด้วยหลายดวงซุ้ย

ธรรมเนียมที่ยากจะพบอีกอย่างหนึ่งคือ การย้ายดวงซุ้ยหรือการย้ายศพ สาเหตุการย้าย เช่น เมื่อตอนที่พ่อแม่เสียชีวิต ครอบครัวยังมีฐานะยากจน อาจฝืดงายๆแบบศพไม่มีญาติหรือซื้อที่ดวงซุ้ยถูกๆ แต่ต่อมาลูกหลานฐานะร่ำรวยอยากให้พ่อแม่ย้ายไปฝังที่ดวงซุ้ยซึ่งดีกว่าก็ได้ หรือดวงซุ้ยที่ฝังศพอยู่ไม่ดี มีปัญหาไม่ถูกโฉลก อยากย้ายหนี เพื่อให้สบายใจ หรือได้ที่ดวงซุ้ยใหม่ที่ดีกว่า พลังเข้มถูกใจกว่า แต่การย้ายดวงซุ้ยไม่ใช่ว่าจะทำยังไงก็ได้ ย้ายเมื่อไรก็ได้ ทำไม่ได้เพราะมีความเชื่อเรื่องเวลาและทิศเข้ามาเกี่ยวข้อง(จิตรา ก่อมนันทเกียรติ, 2546 : 161-166)

จากอดีตในยุคโบราณถึงในยุคของความสะดวกสบาย ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ประเพณีบางอย่างสูญสิ้นไป บางอย่างสืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยสร้างคุณค่าสาระใหม่เสริมหรือทดแทนของเดิม ประเพณีปฏิบัติของเทศกาลช่วงสี่และเทศกาลกินเขินที่ปฏิบัติในยุคโบราณนั้น ก็หายไปตามกาลเวลา เหลือ

เพียงแต่กิจกรรมหลักๆของการระลึกถึงบรรพบุรุษ การบูรณะวัดกุฎีดานและญาติพมปะกัน ในปัจจุบัน เมื่อสงฆ์อยู่ร่วมกันในกุฎีดาน ถูกจัดไว้อย่างเป็นระเบียบในสถานที่ที่มีคนดูแล เมื่อถึงเวลาใกล้เทศกาลก็จะ มีผู้ได้รับการจ้างวานให้มาถางหญ้าหรือทำความสะอาด โดยปกติแล้วจะทำปีละ 2 ครั้ง เพื่อไม่ให้หญ้าขึ้น หนาแน่นเกินไป ดังนั้นเรื่องของการรวมตัวของลูกหลานก่อนวันไหว้เพื่อทำความสะอาดก็ไม่มี ความจำเป็น อีกต่อไป เพียงแค่จ่ายเงินค่าดูแลในวันที่มาไหว้ เรื่องของการไหว้นั้นก็เปลี่ยนแปลง วิธีปฏิบัติอาจจะ เปลี่ยนไปบ้างแต่จุดประสงค์นั้นยังคงเดิม แต่สิ่งที่สูญหายไปเลยในปัจจุบัน ก็คือการละเล่นที่คนยุคราชวงศ์ นิยม ก็คือ การตีไก่ ชักเย่อ ไล่ชิงช้า รวมไปถึงการเหยียบเขี้ยวเทียวธรรมชาติ ที่ไม่มีใครปฏิบัติกันแล้ว หาก สิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามาคือการนิมนต์พระสงฆ์เพื่อบังสุกุลแก่บรรพบุรุษ และในอากาศที่ร้อนจัดนั้นทำให้วิถี ดั้งเดิมอย่างเช่นการทานอาหารที่หน้าหลุมศพร่วมกันนั้นไม่มีใครอยากจะทำต่อหลังจากไหว้เสร็จ ส่วนใหญ่ แทบทุกครอบครัวที่มักจะเก็บของไหว้แล้วไปรับประทานร่วมกันที่บ้านแทนหรือจะไปรวมตัวกันที่ ร้านอาหาร

รูปภาพที่ 1.1 การนิมนต์พระสงฆ์บังสุกุลและผู้ชายใส่เสื้อสีม่วง

2.1.3 ของเซ่นไหว้

หลักการสำคัญของไหว้สมัยโบราณ คือ คัดเลือกของดีจากผลผลิตที่ได้จากการเกษตรที่ตนนำมา เช่น ไหว้ของบางอย่างอาจต่างกันไปตามฤดูกาลแต่ก็ไม่พ้นอาหารที่คนกิน เพียงแต่ต้องเป็นของดี แสดงถึงความเคารพ ต้องมีรูปลักษณ์สมบูรณ์ มีหลายอย่าง เพื่อแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์วัฒนธรรมอาหารของจีนมี

ธัญชาติทั้งห้าเป็นอาหารหลัก เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้เป็นส่วนประกอบสำคัญ เหล้าเป็นเครื่องดื่มเสริม ถ้าพอเหมาะพอดีมีคุณมากกว่าโทษ ชาเป็นของสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคหลัง(ถาวร ลิกขโกศล, 2557 : 58-59) เนื้อสัตว์นั้นเป็นของที่สำคัญยิ่ง ถือเป็นของดีสูงสุด สมัยโบราณการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารยังไม่ก้าวหน้า โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ เนื้อสัตว์จึงถือเป็นของสูง ชนชั้นปกครองจึงจะมีกินเป็นประจำ การเช่นไหว้ตั้งแต่โบราณจึงมีสัตว์ใหญ่เป็นเครื่องเช่นที่สำคัญเมื่อความรู้เรื่องปศุสัตว์ก้าวหน้า คนจีนเริ่มเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค ก็นำสัตว์ที่เลี้ยงไว้มาเป็นเครื่องเช่นไหว้ด้วย สัตว์ที่ใช้เช่นไหว้ เรียกว่า เชิง ถ้ามีสามอย่างเรียกว่า ชา แซ มีห้าอย่าง เรียกว่า โหงวแซ ชาแซสมัยโบราณมาจากสัตว์เลี้ยงสำคัญ คือ วัว แพะ หมู ถ้าเป็นโหงวแซเพิ่มสุนัขและไก่ คนจีนชอบกินสุนัขมาตั้งแต่โบราณจึงใช้ไหว้ด้วย แต่ม้าไม่ใช้ไหว้เพราะม้าเป็นสัตว์สำคัญทั้งในการเดินทางและในศึกสงคราม ไก่เป็นสัตว์ปีกหลักของจีน รองลงมาคือห่าน ส่วนเป็ดมาทีหลัง ชาแซและโหงวแซโบราณเป็นสัตว์ชนิดนั้นๆทั้งตัว ปัจจุบันในพิธีเช่นสรวงใหญ่ของจีนก็ยังใช้สัตว์ทั้งตัวแบบโบราณ ปัจจุบันไม่นิยมใช้สุนัขไหว้ โหงวแซสมัยใหม่จึงไม่มีสุนัข(ถาวร ลิกขโกศล, 2557 : 62)

ชาแซ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ชาแซปกติ และ ชาแซชุดเล็ก ชาแซปกติ ประกอบด้วย หมูต้มชิ้นใหญ่ 1 ชิ้น ไก่ 1 ตัว ปลา 1 ตัว ใช้เป็นของสุกทั้งหมดสำหรับไหว้บรรพบุรุษ ชาแซชุดเล็ก ย่อจากชาแซชุดปกติโดยใช้ไข่ไก่แทนไก่ ปลาหมึกแห้งแทนปลา หมูชิ้นเล็กแทนหมูชิ้นใหญ่ ของไหว้เหล่านี้มีเคล็ดมงคลแฝงอยู่ ใช้ปลาไหว้อาเคล็ดว่า “เหลือกินเหลือใช้” เป็ดมีความหมายแฝงว่า “นกเอก นกอันดับหนึ่ง” เป็นเคล็ดมงคลว่าจะสอบได้อันดับหนึ่งเป็นจอหงวนหรือประสบความสำเร็จเป็นเอก ส่วนไก่เป็นสัตว์ขยันตื่นเช้า หมูเป็นปศุสัตว์หลักมาแต่โบราณ แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์พูนสุขมีกินมีใช้ ชาแซทั่วไปนิยมใช้ หมู ไก่ ปลา หรือต่างกันไปตามท้องถิ่นที่หาของนั้นๆได้ เช่น กุ้งหรือหมึก ปัจจุบันอาจยังมีบางบ้านที่ยังใช้ชาแซ แต่ก็ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวว่าจะใช้อะไรบ้าง หรือใช้แค่ชาแซชุดเล็กเพื่อลดความยุ่งยากและค่าใช้จ่าย ในยุคเก่าเมื่อถึงคราวต้องเช่นไหว้อาจเอาไก่ที่เลี้ยงไว้มาไหว้ แต่ในสังคมเมืองนั้นต้องซื้อไก่ที่ทำไว้สำเร็จแล้ว ความเปลี่ยนแปลงนั้นมาจากปัจจัยของเศรษฐกิจและความสะดวก เคล็ดของความอุดมสมบูรณ์ที่ต้องใช้สัตว์ทั้งตัวนั้นคงหลงเหลือเพียงแค่ไก่ ที่สามารถทำได้อย่างสะดวก อีกทั้งเพิ่มเป็ดพะโล้เข้ามาเพราะเป็นอาหารดีที่หาซื้อได้ทั่วไป ยังสามารถแสดงออกถึงนัยยะความอุดมสมบูรณ์ได้อีกด้วย แต่สิ่งที่เปลี่ยนโดยสิ้นเชิง คือ สุนัขที่ไม่นิยมใช้ไหว้เพราะเป็นสัตว์เลี้ยง

รูปภาพที่ 1.2 ของเซ่นไหว้ที่ส่งจากผู้รับทำอาหาร โตะเงิน

รูปภาพที่ 1.3 ของเซ่นไหว้ที่ทำภายในครอบครัว

เหล้า เป็นของคู่กับชาแซและโหงวแซ ไหว้บรรพบุรุษชนใช้เหล้าเป็นจำนวนคี่ เหล้าเป็นเครื่องดื่มชนิดแรกของมนุษย์ ในยุคแรกมีเหล้าที่หมักจากข้าวกับเหล้าที่หมักจากผลไม้เป็นไวน์ต่อมามีเหล้ายา เหล้าที่ใช้ไหว้ปกติต้องเป็นเหล้าขาวหรือเหล้าเหลืองไม่ใช่ไวน์หรือเบียร์ เพราะข้าวเป็นธัญพืชหลัก สารสำคัญของการใช้เหล้าไหว้ คือ แสดงความอุดมสมบูรณ์สูงสุด มีคุณค่าทั้งในด้านอาหารและยา ในปัจจุบันของมีนมหาหมักจากข้าวไม่ได้มีแค่เหล้าเท่านั้น แต่ยังมีเบียร์หรือไวน์ที่ได้รับความนิยมจากคนรุ่นปัจจุบัน และเห็นว่าเป็นของมีราคา เป็นของดีผู้คนจึงเริ่มหันมานิยมใช้เหล้าราคาถูกรหรือราคาแพงก็ขึ้นอยู่กับฐานะ และพ่วง

มาด้วยเบียร์ แกรมยังมีน้ำอัดลมเพิ่มเข้ามาเพราะเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายตามท้องตลาดและเหมาะสำหรับงานพบปะสังสรรค์อีกด้วย เพราะไม่ว่าจะเป็นเหล้า เบียร์หรือน้ำอัดลมหลังจากไหว้เสร็จลูกหลายก็นำมาดื่มร่วมกัน

รูปภาพที่ 1.4 เครื่องดื่มเช่น ไหว้ที่ผสมแอลกอฮอล์

ผักและกับข้าว ผักเป็นอาหารประกอบรสชาติที่สำคัญของมนุษย์มาแต่โบราณ คนจีนใช้ผักแปรรูปเป็นกับข้าวชนิดต่างๆ อาจเป็นผักลวกหรือมีเนื้อผสม มีทั้งแห้งและน้ำ ผักหรือกับข้าวต้องคู่กับข้าวซึ่งตักใส่ถ้วยพูน คนไทยไม่ถือเรื่องจำนวน ให้มีทั้งกับข้าวแห้งและน้ำหลากหลายพอสมควรเป็นอันใช้ได้ ที่สำคัญต้องทำอย่างประณีต แต่สมัยนี้ด้วยความรวดเร็วก็จะเน้นการซื้อมากกว่าที่จะทำเอง แต่ที่สะดวกที่สุดคงจะเป็นสั่งอาหารโต๊ะจีนที่มาพร้อมจาน หรือไปสั่งอาหารภัตตาคารเพื่อให้บรรพบุรุษได้รับประทานสิ่งที่ดีที่สุดในสมัยนี้ไม่คำนึงว่าจะต้องมีผักแต่เป็นเมนูอะไรก็ได้ตามแต่ผู้จะจัดหาหรือเป็นอาหารต่างประเทศก็ตามแต่ แต่ถ้าฐานะไม่ค่อยดีบางบ้านก็ใช้เพียงแต่ซาลาเปากล่องเดียว

ผลไม้ เป็นของสำคัญที่ขาดไม่ได้ เพราะเสริมโภชนาการให้สมบูรณ์และแสดงความอุดมสมบูรณ์สมัยโบราณใช้ของที่ปลูกไว้เอง กัดเอาของสวยของดีมาไหว้ขอบคุณเทวดาและบรรพชน ต่อมานิยมใช้ผลไม้มงคล หากมีนัยยะส่อไปในทางอัปมงคลจะไม่ใช้ ซึ่งเรื่องนี้แต่ละยุคแต่ละถิ่นแต่ละบ้านถือต่างกัน เช่น ทับทิม ถือเป็นผลไม้มงคลเพราะต้นทันทานมากใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ผลมีเม็ดมากสวยงามสอดคล้องกับความนิยมมีลูกหลานมาก มีเรื่องดีๆรวมอยู่ในทับทิมมากจึงถือเป็นผลไม้และผลไม้มงคล ลูกหลานคนจีนในไทยไม่ใช่มะม่วงและมังคุดไหว้ มีคำว่า “คุณ” ซึ่งแปลว่าไม่เจริญก้าวหน้า บางคนก็ถือไม่ใช่ท้อไหว้เพราะเสียงไม่เป็นมงคล ผลไม้ยังคงเป็นสิ่งที่นิยมมาถึงปัจจุบันและไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก เพราะทั้งคนจีนและ

คนไทยต่างเชื่อในผลไม้มงคลอย่างแพร่หลาย แต่หากจะพูดถึงความเจริญก้าวหน้านั้น เราจะเห็นได้จากผลไม้แปรรูปที่ได้รับความนิยมให้นำมาไหว้ด้วย เช่น เงาะกระป๋อง ลำไยกระป๋อง

ชา มีถิ่นกำเนิดอยู่แถบยูเนียน เสฉวน สมัยราชวงศ์ฉินจึงเริ่มแพร่ไปสู่ถิ่นอื่น คนจีนรู้จักใช้ชาเป็นสมุนไพรตั้งแต่โบราณแต่ยังไม่รู้จักนำมาชงดื่ม การใช้ชาชงเป็นเครื่องดื่มเริ่มสมัยราชวงศ์ฮั่น จินอากาศหนาว คนจีนสมัยก่อนไม่ดื่มน้ำเย็นและน้ำดิบ น้ำฝนที่คนไทยชอบคนจีนไม่กล้าดื่ม ชาจึงเป็นเครื่องดื่มที่เหมาะสมกับอากาศเมืองจีนมาก เพราะชามีประโยชน์หลายอย่าง เมื่อคนจีนนิยมดื่มชากันอย่างแพร่หลาย ชากลายเป็นของสำคัญที่ขาดไม่ได้ในพิธีเช่นไหว้ ส่วนใหญ่เป็นชาจีน แต่ต่อมาเมื่อรู้จักต่างประเทศอย่างเช่นอังกฤษ ก็ได้รับความตามมา ชาจีนก็ได้รับความนิยมลดลง

เครื่องกระดาษ และกระดาษไหว้ทุกชนิดมีที่มาจากข้าวของจริงที่ฝังไปพร้อมกับผู้ตายในยุคโบราณ ดังที่ขุดพบในหลุมศพโบราณ สมัยราชวงศ์ฮั่นนิยมใช้เงินยมโลกซึ่งทำจากโลหะฝังอุทิศให้ผู้ตาย เมื่อถึงสมัยราชวงศ์ฮั่นจีนเริ่มทำกระดาษได้ ถึงสมัยราชวงศ์ฮั่น(ราว พ.ศ. 605-664) จีนเริ่มทำกระดาษได้ ถึงยุคราชวงศ์ถังเทคนิคการทำกระดาษก้าวหน้า ผลิตได้มากจนกระดาษแพร่หลายใช้งานกว้างขึ้น กระดาษไหว้และเครื่องกระดาษเข้ามามีบทบาทชัดเจนในยุคนี้โดยทำเครื่องไหว้แทนของจริง เดิมทีกระดาษไหว้มีหนึ่งเดียวกับกิมจั้วเป็นหลักเท่านั้น เพราะเป็นสัญลักษณ์แทนเงินทองแห่งเงินใบทองใบซึ่งใช้เป็นเงินตราในยุคก่อนมีธนบัตร ใช้ไหว้เพื่อให้บรรพชนใช้เป็นเงินตราในภพภูมิของท่าน นอกจากอาหารแล้วของสำคัญในการเช่นไหว้ยุคโบราณ คือ เงินตราและของใช้ต่างๆ เดิมเป็นของจริง ต่อมาเป็นหุ่นจำลองแล้วพัฒนาเป็นเครื่องกระดาษ ซึ่งแยกได้ 2 พวก คือ กระดาษไหว้ทั่วไปแทนเงินตราและเครื่องกระดาษอื่นแทนสิ่งของเครื่องใช้กระดาษที่แทนเงินตราก็แบ่งออกได้เป็นอีกหลายประเภท โดยปกติแล้วกระดาษที่สำคัญต่อการไหว้เซ็งเม้งคือกระดาษเงินกระดาษทองแผ่นเล็ก(กิมจั้ว)สำหรับไหว้ผีทุกประเภท ส่วนกระดาษไหว้พิเศษหรือกระดาษเฉพาะกิจที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน ได้แก่ ธนบัตรยมโลก เลียนแบบธนบัตรซึ่งใช้แพร่หลายในโลกมนุษย์มีรูปร่างต่างกันตามถิ่นตามยุค และอีกสิ่งหนึ่งคือ ฮวงแซจี้ มีความหมายว่าส่งไปเกิด แต่การใช้กระดาษที่เผาให้บรรพบุรุษนั้นก็แตกต่างกันไปตามชาติพันธุ์ของคนจีนอีกเช่นกัน แต่ที่เห็นตัวอย่างชัดเจนที่สุดคงจะเป็นชาวจีนแต่จิ๋วในไทยที่นิยมใช้กระดาษที่ทำในโลกเทคโนโลยี ที่มีเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆที่อำนวยความสะดวก เหล่าอากงอาม่าก็เช่นกัน ตามท้องตลาดมักมีเครื่องกระดาษทันสมัยทำเป็นรูปร่างเครื่องใช้ต่างๆ เช่น โทรศัพท์ ไอโฟน รถยนต์ เครื่องบิน บ้านหลังโตที่นำอยู่กว่าฮวงซุ้ย แหวนเพชร สร้อยทอง รองเท้า กระเป๋าแบรนด์เนม หลากหลายที่สามารถเลือกซื้อเพื่อส่งเทคโนโลยีให้บรรพบุรุษได้ใช้กัน แต่ก็ยังคงใช้กระดาษแบบเก่าอย่างกิมจั้วและฮวงแซจี้ควบคู่ไปด้วย(ถาวร สิกขโกศล, 2557 : 58-79)

สุดท้าย คือ **รูป เทียนและดอกไม้** ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาแต่จีนได้อธิบายสาระเชิงพิธีกรรมและความสำคัญเพิ่มเติมว่า รูป ใช้เป็นสื่อติดต่อกันระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เช่นไฟ เทียน คงคลี่คลายมาจากตะเกียงหรือ โคมซึ่งคนจีนใช้ในยุคโบราณ ตะเกียงจีนแสดงถึงการสืบวงศ์ตระกูลไม่ขาดสาย อันเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในวัฒนธรรมจีน เทียนจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสว่างรุ่งเรือง ความยืนยงของวงศ์ตระกูล ขาดไม่ได้ในพิธีเช่นไหว้ ดอกไม้ เป็นของสวยงามแสดงถึงความรุ่งเรือง นิยมใช้ดอกไม้ที่ความหมายดี เช่น โบตั๋น ไม่นิยมใช้ดอกไม้ที่มีหนามแม้จะงามเช่นกุหลาบ แลสิ่งทีเพิ่มเติมมาในยุคสมัยนี้ คือ ขนมหรือของขบเคี้ยว บางครั้งอาจมีขนมไทยเพิ่มเข้ามาด้วย

บางครอบครัวอาจมีหอยแครงลวกไปเช่นไหว้ด้วย และแกะหอยแครงกินกันที่ฮวงซุ้ยนั้น ส่วนเปลือกหอยที่เหลือโปรยไว้บนเนินดิน ธรรมเนียมการไหว้หอยแครงลวกนี้ มีที่มาจากตำนานของ 1 ใน 24 ลูกกตัญญูที่ขึ้นชื่อของจีน เป็นลูกกตัญญูที่เกิดมากำพร้าทั้งพ่อและแม่ มีฐานะยากจน แต่สุดท้ายสามารถตั้งตัวได้กลายเป็นผู้มีอันจะกิน ด้วยกำพร้าไม่เคยเห็นหน้าพ่อแม่เลย ชายหนุ่มจึงได้ไหว้เจ้าอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดมา หวังที่จะได้พบหน้าบุพการีซักครั้ง ในวันหนึ่งมีเจ้ามาเข้าฝันว่าเวลาไปไหว้เซ็งเม้งให้นำเอาหอยแครงลวกไปไหว้พ่อแม่ แล้วแกะเนื้อออกมากินตรงฮวงซุ้ยนั้น ซึ่งมีคำภาษาจีนว่า “กูก่เน็กเซียงเกียง” แปลว่า กระดูกเจอเนื้อ จึงเป็นเคล็ดว่าเมื่อเอาหอยแครงลวกไปไหว้แล้วต้องแกะเปลือกเอาเนื้อออกมากินจึงจะเกิดการกระดูกเนื้อเจอกัน กระดูกคือพ่อแม่ เนื้อคือลูก เปรียบเทียบว่า พ่อแม่ลูกได้เจอกัน แต่ทุกวันนี้ความเชื่อนั้นเปลี่ยนแปลงไป คนส่วนใหญ่เชื่อว่าใช้หอยแครงไหว้เพราะอยากให้ลูกหลานลืมตาอ้าปากได้เหมือนหอยแครง แต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งดี

2.1.4 รูปแบบฮวงซุ้ย

ในยุคก่อนราชวงศ์จิวหรือโจว(ก่อน พ.ศ. 2154 – 592) เมื่อมีคนตาย การทำศพยังไม่มีพิธีแต่อย่างใด ชาวบ้านนิยมนำศพไปทิ้งตามชายภูเขาต่อมามีการเชื่อถือกันว่าวิญญาณของผู้ตายยังคงสิงอยู่ในร่าง จึงได้นำศพมัดไว้กับหินหลายท่อนแล้วนำไปฝังที่ชายป่าต่อมาได้กลายเป็นบรรจุโลง พิธีฝังศพเป็นไปอย่างเรียบง่าย แต่เมื่อมีการพัฒนาของอารยธรรม จีนเริ่มมีลักษณะเฉพาะตัว มีร่องรอยของการทำกิจกรรม การรวมตัวอยู่กันเป็นหมู่บ้าน เรียนรู้วิธีทำอาวุธและภาชนะต่างๆแล้ว ก็เกิดความเชื่อและการบูชาต่างๆตามมา การฝังศพในภาคตะวันออกทำอย่างเป็นพิธี บรรจุศพไว้ในโลงแล้วฝัง ที่ฝังศพใหญ่โตบางมีการกรุผนังด้วยไม้ ทำให้สิ่งของที่ฝังไปกับศพอยู่คงทน บางหลุมศพก็มีข้าวของเครื่องใช้ เช่น หยก เครื่องดนตรี เขี่ยอกเหล็ก แต่บาง

หลุมศพก็มีการฝังแบบธรรมดาๆ มีข้าวของที่ฝังไปด้วยเล็กน้อย บางศพก็ไม่มีพิธีรีตองอะไรฝังลงไปในดินเฉยๆ แบบไม้ใส่โลง ลักษณะการฝังศพนี้แสดงให้เห็นถึงการแบ่งชนชั้นทางสังคม

สมัยราชวงศ์โจว(1028-256 ปี ก่อนคริสตกาล) ขุนนางชื่อ โจวกงจิด้านเป็นผู้คิดธรรมเนียมการจัดงานศพคนแรก โจวกงจิด้านให้ถือเป็นธรรมเนียมเมื่อกษัตริย์สิ้นพระชนม์พระศพให้ใส่โลงที่ทำจากไม้เนื้อแข็ง 4 ชั้น พร้อมใส่เครื่องจำเป็นใช้สอยลงไปด้วย และทำพิธีฝังเมื่อครบ 7 เดือน ระดับเจ้าเมือง โลงศพให้เป็นไม้เนื้อแข็ง 3 ชั้น ฝังเมื่อตายครบ 5 เดือน ระดับขุนนาง ใส่โลงศพไม้เนื้อแข็ง 2 ชั้น ฝังเมื่อตายครบ 3 เดือน ระดับบัณฑิต ใส่โลงไม้เนื้อธรรมดาชั้นเดียว ฝังเมื่อตายครบเดือน นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดประเพณีการไว้ทุกข์ เช่น การไว้ทุกข์พ่อแม่ต้องนาน 3 ปี และ 3 เดือนแรกลูกหลานต้องกินแต่ข้าวต้ม (world[นามแฝง], 2550: ออนไลน์)

สมัยราชวงศ์ฮั่นประมาณก่อน ค.ศ. 207 จึงได้มีการสร้างฮวงซุ้ยขึ้น การสร้างนี้ก็ด้วยความประสงค์ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบรรพบุรุษกับผู้ที่อยู่ภายหลังจะได้กราบไหว้บูชาเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเอง

ลักษณะฮวงซุ้ยแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบใหญ่และแบบเล็ก โดยสร้างเป็นรูปกรวยมีหินล้อมรอบและมีหินสลักเป็นรูปสัญลักษณ์ต่างๆ เหมือนในนิยาย คิดตั้งอยู่ตามทางเข้าฮวงซุ้ยด้วย นับว่าเพื่อปกป้องรักษาฮวงซุ้ยนั้น

การสร้างฮวงซุ้ยสำหรับกษัตริย์หรือพวกเศรษฐีมีเงินจะทำกันอย่างวิจิตรตระการตา เป็นการแสดงออกทางสถาปัตยกรรมทางหนึ่ง แต่การสร้างฮวงซุ้ยนั้น ไม่ใช่สร้างกันได้ตามใจชอบ ต้องมีการพิจารณาถึงลักษณะศิร้ายของภูมิภาคที่จะสร้างฮวงซุ้ยก่อน ทั้งนี้โดยถือตามคติการสร้างบ้านสร้างเมืองในสมัยโบราณกาลที่ต้องคำนึงถึงชัยภูมิก่อนอื่น และชัยภูมิที่ท่านนิยมมักจะได้แก่สถานที่ที่มีต้นน้ำ ลำธารไหลผ่าน เพราะน้ำจะช่วยให้เกิดความเยือกเย็นนำความสมบูรณ์เจริญเติบโตมาให้แก่คน สัตว์และพืชพรรณเป็นอย่างดี

คำว่า ฮวงซุ้ย แปลว่า ลมหรือท้องฟ้า กับคำว่า จุ้ย แปลว่า น้ำ ซึ่งทั้งสามสิ่งนี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต แต่ความจริงแล้วก่อนที่จะพิจารณาหาชัยภูมิสำหรับก่อสร้างฮวงซุ้ย ต้องพิจารณามูลคณลักษณะของผู้ตายเสียก่อนว่า สมควรที่จะมีหลุมฝังศพหรือไม่ โดยดูจากง่ามหน้าผากนั้นจะราบเรียบเป็นมันใสสะอาด หากมีมุมง่ามหน้าผากมีตำหนิ เช่น แผลเป็นหรือไฟ แม้แต่ไข้แมลงวัน หากบุคคลเหล่านี้มีหลุมฝังศพก็จะไม่ดีเป็นอัปมงคลแก่ลูกหลาน การพิจารณาชัยภูมิที่ฝังศพเพื่อให้ส่งผลดีมีสิริมงคลแก่ลูกหลาน ต้องกระทำอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยมีหลักการประกอบการพิจารณาที่สำคัญ ดังนี้ ต้องรู้

แหล่งกำเนิดของต้นลำธาร ต้องรู้ทิศทางว่าหลุมฝังศพควรหันหน้าไปทางทิศไหนจึงจะเหมาะสม โดยพิจารณาทิศทางการไหลของน้ำ ต้องรู้ลักษณะมังกร รวมถึงวันเวลาที่ใช้ทำพิธีฝังศพต้องเป็นไปตามกำหนด ฤกษ์ยามทุกประการ รายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับชัยภูมิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ญภูเขา แม่น้ำ ทัศนียภาพก็ตาม จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้โดยเฉพาะจึงจะทำได้ เพราะถ้าหากทำไปแบบไม่มีความรู้ เลือกชัยภูมิที่อัปมงคลก็จะส่งผลร้ายแก่ลูกหลาน(ประยงค์ อนันตวงศ์, 2538 : 209-212)

หลังจากฝังศพแล้ว สิ่งสำคัญ คือ เจียะปีหรือป้ายหินหน้าหลุมศพบรรพชน จารึกตัวอักษรจีน-ไทย เพื่อบอกถึงวันเดือนปีที่สร้างหลุมศพ ชื่อของผู้ตายและที่อยู่ของผู้ตาย เป็นเหมือนข้อความสุดท้ายของบรรพบุรุษถึงลูกหลานว่าเราเป็นใครและมาจากไหน เพื่อจะได้ไม่ลืมภูมิลาเนาที่แท้จริง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าการเดินทางมาโพ้นทะเลของคนจีนเพื่อมาประกอบอาชีพ ไม่ใช่เพื่อตั้งวงศ์ตระกูลถาวรดังที่เป็นแบบในปัจจุบัน แต่เพราะช่วงที่เมืองจีนปิดประเทศและมีการปฏิวัติหลายครั้งนั้น คนจีนลี้ภัยมาแล้วไม่สามารถกลับประเทศตนเองได้(เสี่ยวจิ่ว[นามแฝง], 2554 : 59-65) รูปแบบดั้งเดิมของหลุมศพนั้น มีเพียงศพที่ฝังอยู่ในดินและป้ายหลุมศพ จากนั้นเปลี่ยนเป็นแบบโบกปูนสูงขึ้นมาแล้วจึงนำโลงศพบรรจุจากนั้นฉาบปูนปิดทับลงไป ยังมีการพัฒนาต่อมาอีกสำหรับผู้ที่มืฐานะการเงินดีฮวงซุ้ยจะมีขนาดใหญ่ ถมดินนูนให้เหมือนภูเขาที่เชื่อว่าเป็นชัยภูมิที่ดี และมีปูนกั้นด้านหน้า บางหลุมกั้นปูนล้อมรอบเพื่อไม่ให้ดินของหลุมตนเองไปทับหรือปะปนกับหลุมข้างๆ แต่เมื่อชาวจีนโพ้นทะเลย้ายถิ่นมาอยู่ในประเทศไทย จึงนับถือศาสนาพุทธตามท้องถิ่น แต่ศาสนาพุทธนั้นมีความเชื่อเรื่องการเผาศพจึงนำศพไปเผาก่อนแล้วจึงนำเถ้ากระดูกมาไว้ในฮวงซุ้ย เราจึงเห็นว่าฮวงซุ้ยในวัดนั้นมีขนาดเล็กหรือบางที่เป็นแบบคอนโดหรือฝังเข้าไปกับผนังวัด

รูปภาพที่ 1.5 สุสานแบบดั้งเดิม

ที่มา : http://backtosaetongfamilyhainan.blogspot.com/2013/10/blog-post_5865.html.

2.2 ความเปลี่ยนแปลงในเชิงความคิดความเชื่อ

2.2.1 ความเชื่อเรื่องธรรมชาติและบรรพบุรุษ

คนจีนมีความเชื่อในธรรมชาติมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังที่กล่าวข้างต้นว่าชาวจีนทำพิธีบูชาสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ ดังเช่น พิธีบูชาพระอาทิตย์ พิธีเช่นสรวงเข้าสู่ฤดูต่างๆ โดยพื้นฐานความเชื่อนั้นมาจากความคิดที่ว่าในธรรมชาติมีวิญญาณสิงสถิตอยู่หรือเรียกว่าเทพเจ้าต่างๆ โดยเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ลงโทษมนุษย์หรือทำให้เกิดภัยพิบัติให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนไปจนถึงอาจต้องสังเวคด้วยชีวิต จึงต้องทำพิธีเช่นสรวงเพื่อให้เทพเจ้าเกิดความพึงพอใจ ในยุคแรกๆเมื่อมีคนตาย เชื่อว่าวิญญาณนั้นออกจากร่างและสิงสถิตอยู่ในธรรมชาติ มีอำนาจลงโทษหรือทำให้มนุษย์เกิดความเดือดร้อนเหมือนกับพลังธรรมชาติ แต่เมื่อคนจีนเริ่มค้นพบหลักปรัชญาและการปฏิบัติตน ถึงแม้ว่าจะยังคงให้ความสำคัญกับธรรมชาติแต่ลดลง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว บุคคลมีความเป็นอัตลักษณ์ วิญญาณนั้นมีชื่อเรียก คือ เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษของเราเอง เชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษสามารถให้คุณและให้โทษแก่ลูกหลานได้ จึงเกิดการเช่นสรวงบรรพบุรุษตามมา การทำพิธีบูชาธรรมชาติก็ถูกลดความสำคัญลงและเลิกปฏิบัติไปในยุคสาธารณรัฐ ความเชื่อเดิมเป็นพื้นฐานของความกลัว คนจีนยังคงกลัวว่าหากบรรพบุรุษไม่ได้รับสิ่งที่ดีหรือถูกปล่อยปะละเลยให้อดอยากจะไม่พอใจ และกลับมาลงโทษลูกหลานให้เกิดความโกลาหลประกอบธุรกิจไม่เจริญรุ่งเรือง จึงมีความจำเป็นต้องหาพื้นที่ที่ถูกหลักฮวงจุ้ยเพื่อฝังศพบรรพบุรุษ โดยจัดทำพิธีอย่างเคร่งครัดและถูกต้องตามหลักการ แต่เมื่อเวลาผ่านไปความเกรงกลัวเหล่านั้นก็ย่อมลดลง เพราะผู้คนเห็นว่าเป็นเรื่องมงาย ดังนั้นทำให้การฝังศพตามหลักนั้นก็ลดลงไปด้วย เช่น การฝังในวัดโดยไม่คำนึงถึงฮวงจุ้ยหรือการใส่ในช่องเก็บอัฐิที่เป็นคอนโด หรือผนังวัด

ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่านมาเป็นเวลานานนับพันปีแต่ทัศนคติของชาวจีนตั้งแต่แรกนั้นยังปรากฏเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของพวกเขามาถึงปัจจุบัน ถึงแม้คนจีนจะอาศัยอยู่ในสังคมที่ทันสมัยที่สุดแห่งยุคก็ยังคงมีความเชื่อถือในขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมา ถือเป็นลักษณะเฉพาะของชาวจีนอย่างหนึ่ง(บรมพิลด์, 2532 : 13-14)

2.2.2 ความเชื่อเรื่องคุณธรรมและการตอบแทน

ในยุคโบราณที่ผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชนเผ่า ให้ความเคารพและเชื่อฟังแก่หัวหน้าเผ่ามากที่สุด ยังไม่เกิดความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ทำพิธีบูชาสัญลักษณ์ประจำเผ่าเพื่อตอบแทนที่ให้ความคุ้มครองพวกเขาให้รอดชีวิต พวกเขาเชื่อว่าสัญลักษณ์นั้นศักดิ์สิทธิ์มีอำนาจลึกลับบางอย่างที่จำเป็นต้องกราบไหว้

บูชา แต่เมื่อกำเนิดปรัชญาสำคัญที่คนจีนให้ความสำคัญเชื่อกัน คือ หลักปรัชญาขงจื้อ สิ่งที่ขงจื้อเน้นเป็นหลักในคำสอนปรากฏในหนังสือชุนชิว คือเรื่องคุณธรรม ความกตัญญูและสัจธรรม โดยมุ่งให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนที่มีสมบุรณ์ โดยต้องยึดคุณธรรม 8 ประการ โดยให้ความสำคัญกับการกตัญญูเป็นอันดับแรก นอกจากหลักคุณธรรม 8 ประการแล้ว ขงจื้อยังให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ซึ่งขงจื้อให้ความสำคัญความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรมากที่สุด โดยมองว่าเป็นรากฐานคุณงามความดีที่สำคัญของวัฒนธรรมด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องความกตัญญูที่บุตรจะต้องมีต่อบิดามารดา ขงจื้อกล่าวว่าการแสดงความกตัญญูจะต้องกระทำทั้งตอนที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตไปแล้ว ปฏิบัติด้วยความรักและเคารพ โดยถ้าบิดามารดาเสียชีวิต ก็ควรจะมีพิธีการฝังศพอย่างระมัดระวังและไม่ควรละเลยการเช่นไหว้ ในส่วนของการเช่นไหว้บรรพบุรุษลูกหลานจะต้องเข้าร่วมกระทำทุกครั้งจึงถือว่าได้เช่นไหว้แล้ว หากไม่ได้เข้าร่วม ก็เหมือนกับไม่ได้เช่นไหว้ และในการเช่นไหว้บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว การเช่นไหว้จะต้องถือเสมือนว่าบรรพบุรุษยังมีชีวิตอยู่ หมายความว่า ให้ปฏิบัติด้วยความศรัทธาเป็นสำคัญ (เลียง เสถียรสุด, 2517: 86 อ้างอิงในเรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2554 : 17)

เมื่อครั้งที่บรรพบุรุษยังมีชีวิตความกตัญญูคือการตอบแทนบุญคุณ เมื่อบรรพบุรุษเสียชีวิตไปแล้ว การเช่นไหว้ด้วยอาหารก็เป็นการตอบแทนบุญคุณอย่างหนึ่งเพื่อส่งข้าวปลาอาหารไปให้บรรพบุรุษ และคนจีนเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษของตนมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองและอำนวยความผาสุกร่มเย็น ส่งผลให้การไหว้บรรพบุรุษเป็นที่แพร่หลายและมีความสำคัญ และในปัจจุบันพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษนี้ยังคงแพร่กระจายอยู่ในลูกหลานชาวจีน โดยส่วนมากเมื่อถึงเทศกาลเซ็งเม้ง จะเห็นลูกหลานจีนมากมายต่างเดินทางมาพบปะกันเพื่อไหว้บรรพบุรุษ แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่สะดวกเรื่องเวลาหรือไม่สะดวกเรื่องการเดินทาง พื้นที่ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการจ้างผู้ที่อยู่ใกล้สุสานจัดเตรียมการไหว้แทนหรือการไหว้แบบออนไลน์ ถึงแม้จะไม่ได้เข้าร่วมพิธีด้วยตนเองแต่ผู้ใช้บริการบนอินเทอร์เน็ตอาจคิดว่าตนเองไหว้ด้วยจิตใจตั้งมั่นที่บริสุทธิ์ ต้องการที่จะเคารพบรรพบุรุษด้วยใจจริงก็ถือว่าไม่อกตัญญู แต่ทว่าเรื่องการไหว้เซ็งเม้งแบบออนไลน์นั้นไม่สอดคล้องกับหลักขงจื้อในแบบดั้งเดิม พิธีศพตามแบบขงจื้อมีรายละเอียดมากมายไปถึงการไว้ทุกข์ที่กินเวลานานถึง 3 ปี แต่ในยุคนี้กลับมองว่าเพียงแค่ใช้เทคโนโลยีก็สามารถทำได้ สะท้อนถึงความสะดวกสบายที่ไร้ขีดจำกัดจนดูเหมือนว่าคนในยุคสมัยใหม่ไม่เข้าใจแก่นแท้ของความกตัญญูในแบบฉบับของขงจื้อ

2.2.3 ความคิดความเชื่อเรื่องชัยภูมิในธรรมชาติของลัทธิเต๋า

อาจเรียกได้ว่าแนวคำว่า “ฮวงจุ้ย” ก็มาจากลัทธิเต๋านั่นเอง หรือเราสามารถอธิบายหลักฮวงจุ้ยได้ด้วย ลัทธิเต๋า รากฐานความคิดมาจากคำที่ว่า *สรรพสิ่งในโลกล้วนมีคุณภาพและการกระทำใดใดของมนุษย์ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพนั้น* ซึ่งก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อตัวผู้กระทำเอง ในสรรพสิ่งมีจิตวิญญาณที่สอดร้อยเข้าด้วยกัน ประหนึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตในร่างเดียวกัน ทุกสิ่งทุกอย่างยังคงดำรงอยู่ไม่ว่าจะในสวรรค์หรือเบื้องบนหรือพื้นดินเบื้องล่าง และระบบทั้งหมดของฮวงจุ้ยก็มีพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่าธรรมชาติมีชีวิตและอารมณ์นั่นเอง

สัญลักษณ์ของลัทธิเต๋า คือ หยินและหยาง สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นตัวแทนแห่งสัจธรรมของโลก หยินแสดงถึงสภาพการคงที่เปรียบเสมือนดิน หยางแสดงถึงสภาพการเคลื่อนไหวเปรียบเสมือนน้ำ เมื่อการคงที่ปะทะการเคลื่อนไหวดังเช่นดินปะทะน้ำ จะบังเกิดผลลัพท์ซึ่งเป็นพลังอันมหัศจรรย์ของโลกและเป็นความลับแห่งจักรวาล พลังเหล่านั้นน้อยคนนักที่มีโอกาสได้สัมผัสอย่างแท้จริง

หยิน-หยาง หรือกฎแห่งความสมดุลของธรรมชาติ เป็นปรัชญาของลัทธิเต๋าที่เชื่อว่าสรรพสิ่งบนโลกใบนี้จะต้องมีสิ่งคู่กันเสมอ มีมืดก็ต้องมีสว่าง มีร้อนก็ต้องมีเย็น มีผู้หญิงก็ต้องมีผู้ชาย หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป หรือมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากหรือน้อยเกินไป ก็จะเกิดภาวะไม่สมดุลซึ่งจะนำหายนะมาให้ (trilive[นามแฝง]. 2554: ออนไลน์) คำอธิบายทั้งหมดนี้สอดคล้องกับหลักฮวงจุ้ยในเรื่องของการหาทำเลที่ดีที่สุดเพื่อฝังศพบรรพบุรุษ เพราะเชื่อว่าในที่ที่มีพลังหยินหยางไหลเวียนอยู่อย่างสมดุลจะเกิดพลังที่เรียกว่า “จี” ไหลเวียนอยู่ ซึ่งเป็นพลังที่ดีที่ส่งผลดีแก่บรรพบุรุษและลูกหลาน ในช่วงแรกการฝังศพเป็นเรื่องที่ต้องเคร่ง การค้นหาพลังที่ซ่อนอยู่นี้จำเป็นต้องอาศัยผู้รอบรู้อย่างยิ่ง การหาพื้นที่ฝังศพที่มีพลังที่ดีนั้นเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ทุกอย่างจะต้องได้รับการกำหนดที่แน่นอนประจำวันและเวลา เพราะเป็นฤกษ์ที่จะผิดพลาดไม่ได้ ผู้ที่สามารถทำเช่นนี้ได้ คือ ชินแส ในยุคสมัยนี้พื้นที่ถูกขยายและพัฒนาให้เป็นเมือง และมีชาวจีนโพ้นทะเลที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกพวกที่ยังคงเชื่อในการค้นหาชัยภูมิที่ดี แต่อาจผู้ที่ค้นหาได้ต้องมีฐานะทางการเงินเพื่อเป็นกำลังในการซื้อที่ดินที่มีทั้งภูเขาและแม่น้ำ กลุ่มที่สองพวกที่ไม่มีเชื่อในเรื่องของชัยภูมิแล้วส่วนใหญ่เป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่แต่งงานกับคนไทยนับถือศาสนาพุทธ กลุ่มนี้จะนิยมฝังศพในวัดหรือทำพิธีเผาก่อนแล้วจึงนำอัฐิไปเก็บไว้ใ้ในเจดีย์ หรือกำแพงวัด และกลุ่มสุดท้ายคือความเชื่อแบบผสมผสานส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีฐานะปานกลาง ไม่มีกำลังซื้อที่ดินของตนเองได้จึงนิยมไป ฝังศพที่สุสานโดยมูลนิธิจีน รวมฮวงจุ้ยคนจีนไว้ด้วยกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พิจารณาชัยภูมิเอาไว้แล้วหรือบางครั้งอาจมีการตัดแปลง เช่น การขุดบ่อเพื่อทำเป็นแม่น้ำเบื้องหน้า

2.2.4 ความคิดเรื่องความทันสมัยและความสะดวกสบาย

ในยุคอดีตที่ยังไม่มีเทคโนโลยีผู้คนมักจะหาสิ่งของใกล้ตัวเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม อย่างเช่น การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากการเกษตรในครอบครัว หรือจากธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เกิดการเรียนรู้ เริ่มพยายาม ปรับให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นในทุกด้านๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคหรืออุปโภคก็ดี จึงส่งผลให้พิธีกรรมที่ มนุษย์ปฏิบัติก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่เปลี่ยนไปในทิศทางที่เอื้ออำนวยแก่ความสะดวกสบาย โดยเฉพาะ เรื่องการบริโภคในขณะที่ในยุคโบราณเราอาจไปล่าสัตว์มาเพื่อบริโภค แต่ในปัจจุบันเราใช้การแลกเปลี่ยน ด้วยเงินกับอาหาร ทุกสิ่งทุกอย่างแลกเปลี่ยนกับเงินทั้งหมด เราใช้เงินจ่ายไปเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดแก่เราวม ไปถึงของเช่น ไหว้ที่จับจ่ายของดี ราคาแพงเพื่อนำไปไหว้บรรพบุรุษโดยไม่คำนึงถึงความหมายดั้งเดิมของ ของที่ใช้เช่น ไหว้ที่ถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ในยุคโบราณ อาจมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพิ่มเข้ามา หากผู้ตาย ชอบทานอะไรผู้เช่น ไหว้ก็จะนำของที่ผู้ตายชอบทานไปไหว้ จนกระทั่งเปลี่ยนมาเป็นนำของที่เรชอบทาน เสียเองไปไหว้บรรพบุรุษ รวมไปถึงอาหารสมัยใหม่ที่เกิดจากการค้นพบของมนุษย์ เช่น เครื่องดื่มบำรุง สุขภาพร่างกายต่างๆ ที่นิยมนำมาในพิธีเช่น ไหว้ เพราะอยากให้บรรพบุรุษได้รับสิ่งที่ดีที่สุด ประกอบกับ ข้อจำกัดทางด้านเวลาในยุคสมัยใหม่ที่ผู้คนต่างเร่งรีบ ทำให้การจัดเตรียมของเช่น ไหว้บรรพบุรุษในยุค ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากอดีต ผู้คนไม่ปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัดและไม่คำนึงถึง ความเชื่อดั้งเดิมหรือความหมายที่แฝงอยู่ในของเช่น ไหว้เหล่านั้น

พิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด คือ การไหว้เซ็งแม้งแบบออนไลน์ เกิดจากการใช้เทคโนโลยี ของมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ การไหว้เซ็งแม้งออนไลน์นี้เป็นที่แพร่หลายในประเทศจีนมาก เพราะพื้นที่ของ จีนนั้นกว้าง ผู้คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองและพื้นที่ฝั่งศพส่วนมากอยู่ในเขตชนบท อาจมีความลำบากใน การเดินทางหรือลูกหลานเดินทางไปศึกษาในที่ห่างไกลบ้าน การไหว้แบบนี้จึงเป็นอีกตัวเลือกหนึ่งของผู้ที่ ไม่สะดวกเดินทางหรือมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและฐานะ และอาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ตอบสนองทางจิตใจ ของชาวจีนที่ให้ความสำคัญกับพิธีเช่น ไหว้อย่างมาก แต่เมื่อมองย้อนกลับมาในประเทศไทยนั้นการเดินทาง ก็อาจไม่ลำบากเท่าที่ประเทศจีนและนอกจากนี้ยังมีการยึดหยุ่นเรื่องระยะเวลาในการเดินทางไปไหว้บรรพ บุรุษ แต่ก็ยังมีเว็บไซต์ที่สร้างมาเพื่อให้ผู้คนไหว้เซ็งแม้งแบบออนไลน์เพื่อตอบสนองคนที่ชอบใช้ เทคโนโลยีเพื่อความสะดวกสบาย จนถูกมองว่าเป็นเพียงกิจกรรมเพื่อตอบสนองกระแสของเทศกาลเท่านั้น จะเห็นได้ว่าวิวัฒนาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่อำนวยความสะดวกสบายให้แก่ลูกหลานซึ่งเป็นผู้ที่ประกอบ พิธีกรรมให้บรรพบุรุษของตนเองก็จริง แต่ความสะดวกสบายเหล่านี้ได้ทำให้คุณค่าและรูปแบบของ พิธีกรรมเซ็งแม้งแบบดั้งเดิมถูกลดความสำคัญและถูกกลืนเลื่อนไปในสังคมเช่นกัน

บทสรุป

พิธีกรรมซึ่งมีมั่งจากอดีตถึงปัจจุบันมีสะท้อนเปลี่ยนแปลงในหลายรูปแบบ ได้แก่ เรื่องเวลาของช่วงเทศกาลที่เกิดจากการรวมเทศกาลช่วงซ้อและเทศกาลกินเข็นเข้าด้วยกัน สะท้อนการเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องของประเพณีปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ ของที่ใช้ในการเช่นไหว้รูปแบบสุสาน โดยความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมและปัจจัยของการเจริญเติบโตของสังคมเมือง และการใช้เทคโนโลยีในการอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ยังส่งผลถึงความคิดความเชื่อแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ถึงแม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน แต่สิ่งที่ยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของชาวจีนโพ้นทะเล นั่นคือการรำลึกถึงบรรพบุรุษด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ นี่คือนี่สิ่งที่ไม่่ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหนคนจีนก็ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องนี้อยู่ในหัวใจ

ข้อเสนอแนะของงานชิ้นนี้ยังพุดพ้องในเรื่องพิธีซึ่งมีมั่งของชาวจีนโพ้นทะเลที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ เพราะข้อจำกัดของการเดินทางและการค้นหาชุมชน ข้อบกพร่องอีกประการหนึ่งอาจมีช่องว่างของช่วงเวลาที่ขาดหายไป การค้นหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นไปด้วยความลำบาก ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เก่าแก่ของจีนยังไม่มีผู้ที่นำมาแปลอย่างละเอียด พุดพ้องในเรื่องรายละเอียดในหัวข้อประเพณีปฏิบัติและข้อห้าม เรื่องปีชงกับไหว้ซึ่งมีมั่ง หากผู้ใดมีความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าต่อไปก็จะมีประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในเรื่องนี้

บรรณานุกรม

- FoodieTaste. **เตรียมอาหารสำหรับไหว้บรรพบุรุษ ในเทศกาลเซ็งเม้ง** [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). เข้าถึงวันที่ 15 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก : http://www.foodietaste.com/mustknow_detail.asp?id=47.
- Jay [นามแฝง]. **เทศกาลวันเซ็งเม้ง** [ออนไลน์]. (2550). เข้าถึงวันที่ 26 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก : <http://www.phuketvegetarian.com/borad/data/9/0001-1.html>.
- Laser [นามแฝง]. **เซ็งเม้งหน้าหนาว @ สระบุรี** [ออนไลน์]. (2554). เข้าถึงวันที่ 21 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก : <http://topicstock.pantip.com/food/topicstock/2011/01/D10149551/D10149551.html>.
- Trinlive [นามแฝง]. **หยินหยาง ดันกำเนิดวิชาฮวงจุ้ยความจริงแท้ในทุกสรรพสิ่ง** [ออนไลน์]. (2554). เข้าถึงวันที่ 30 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก : <https://fengshui1111.wordpress.com/2011/08/04/หยินหยาง-ดันกำเนิดวิชาฮวงจุ้ย/>.
- Woravit11 HermitAkg-Amata [นามแฝง]. **กลับบ้านกึ่ง** [ออนไลน์]. (2556). เข้าถึงวันที่ 30 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก : http://backtosaetongfamilyhainan.blogspot.com/2013/10/blog-post_5865.html.
- World [นามแฝง]. **เทศกาลเซ็งเม้ง** [ออนไลน์]. (2550). เข้าถึงวันที่ 21 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก : <http://www.guitarthai.com/musicboard/question.asp?QID=1394>.
- กระปุก. **วันเซ็งเม้ง 2558 ตรงกับวันที่ 5 เม.ย.** [ออนไลน์]. (2557). เข้าถึงวันที่ 5 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก : <http://hilight.kapook.com/view/106554>.
- จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ. **ธรรมเนียมจีน มีเหมือน มีต่าง มีแปลก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จิตรรา, 2546.
- _____ . **อสังการจีนศิลป์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จิตรรา, 2546.
- โจวเสี่ยวเทียน. **เปิดตำนานเทศกาลจีน**. แปลโดย ถาวร สิกขโกศล. นนทบุรี : มติชน, 2555.
- ชมรมภูมิโหราศาสตร์. **พิธีไหว้บรรพบุรุษช่วงเซ็งเม้ง ตั้งใจ ยับสมบุรณ์** [ออนไลน์]. (2554). เข้าถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558. เข้าถึงได้จาก : <http://www.fengshuitown.com/fengshui/fengshui-tip-pray-ancestor.html>.

เดียบ่อเกี [นามแฝง]. ประวัติศาสตร์จีน ลำดับราชวงศ์กษัตริย์ต่างๆในประวัติศาสตร์จีน [ออนไลน์]. (2551).

เข้าถึงวันที่ 19 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก : <http://www.yodyut.com/topic.php?topic=2797>.

ถาวร ติงโกศล. เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้. กรุงเทพฯ : มติชนปากเกร็ด, 2557.

ทรูปลูกปัญญา. อายน-คริสมายัน-เหมายัน-วิษุวัต-สารทวิษุวัต-วสันตวิษุวัต [ออนไลน์]. (2556). เข้าถึง

วันที่ 23 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก : http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/24966/.

ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. พิธีเซ่งเม้ง : การบูชาบรรพบุรุษของชาวจีน [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). เข้าถึงวันที่ 25

กุมภาพันธ์ 2558. เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com/site/sinchaisite/sinchai/khristeiynkabsasnaxun/phithichengmeng>.

นพพล วรรณเพ็ญสกุล และคนอื่นๆ. เซ่งเม้ง [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). เข้าถึงวันที่ 5 เมษายน 2558. เข้าถึงได้

จาก : <http://www.chulapijarn.sgc.u.chula.ac.th/chingming/index.html>.

นริศ วศินานนท์. ศาสตร์ศิลป์วัฒนธรรมจีน. กรุงเทพฯ : ตาตาพับลิเคชั่น, 2552.

บรมพิลดี, ฟริน่า. ความเชื่อชาวจีน. แปลโดย หยกแดง [นามแฝง]. กรุงเทพฯ : ยินหยาง, 2533.

ประยงค์ อนันทวงศ์. หล่นบนโต๊ะจีน. กรุงเทพฯ : มติชน, 2538.

มงคล. เทศกาลเซ่งเม้ง 清明节 ประเพณีเดือน 3 [ออนไลน์]. (2551). เข้าถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.

เข้าถึงได้จาก : <http://hakkapeople.com/node/166>.

มายโหรา.คอม. ปฏิทินจีน พ.ศ. 2558 [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). เข้าถึงวันที่ 21 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.myhora.com/ปฏิทิน/ปฏิทินจีน.aspx>.

ลูกทุ่งคนยาก [นามแฝง]. วิษุวัตและอายน : วันเปลี่ยนฤดูกาล [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). เข้าถึงวันที่ 23 เมษายน

2558. เข้าถึงได้จาก : <http://www.samkokview.com/main/index.php/อารยธรรม/อารยธรรมโลก/230-equinox-solstice>.

วิกิพีเดีย. เทศกาลเซ่งเม้ง [ออนไลน์]. (2557). เข้าถึงวันที่ 15 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก

: <http://th.wikipedia.org/wiki/เทศกาลเซ่งเม้ง>.

วิกิพีเดีย. ประวัติศาสตร์จีน [ออนไลน์]. (2558). เข้าถึงวันที่ 19 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก :
<http://th.wikipedia.org/wiki/ประวัติศาสตร์จีน>.

ส.พลายน้อย. ประเพณีจีน รวมขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและความเชื่อของคนจีน. กรุงเทพฯ :
 สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2542.

สนุก. เช็งเม้ง [ออนไลน์]. (2556). เข้าถึงวันที่ 5 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก :
<http://guru.sanook.com/6660/>.

สุริยา รัตนกุล. อารยธรรมตะวันออก : อารยธรรมจีน(ภาคแรก). นนทบุรี : เพชรรุ่งการพิมพ์, 2545.

สุวรรณา สถาอานันท์. กระจายปรัชญาจีน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2543.

เสี่ยวจิ่ว [นามแฝง]. ตัวตนคนแต่จิ่ว. กรุงเทพฯ : มติชน, 2554.

หลี่เสี่ยวเซียง. ต้นกำเนิดชนชาติและประเพณีจีน. แปลโดย ปณัฐพรรณ เจริญวรรณ, ปรมินทร์พร เจริญ
 วรรณ. กรุงเทพฯ : ตาตาพับลิเคชั่น, 2551.